

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΦΩΚΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

Σ Ε Λ Ι Δ Ε Σ

ΑΠ' ΤΗ ΦΩΚΙΔΑ

ΑΜΦΙΣΣΑ
1979

Ἐκδίδεται κάθε τρίμηνο ἀπ' τὴν
Ἑταιρεία Φωκικῶν Μελετῶν
Ἀμφισσα, Πανουργιᾶ 1

Τεύχος 11, Ἰούλιος - Σεπτέμβριος 1979

Ἑπεύθυνος γιὰ τὴν ὄλη: Δημήτρης Ἰωάν. Κολοδῆς
Ἡπείρου 16, Ἀθήναι — Τηλ. 82.17.743

Ἑπεύθυνος τυπογραφείου: Γεώργιος Μπρουζιώτης
Κωλέττη 4 - Ἀθήναι - Τηλ. 360.38.20

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Γεώργιος Κουτσοκλένης, πρόεδρος Ε.Φ.Μ.

Ἰωάννης Λακαφώσης, ἀντιπρόεδρος Ε.Φ.Μ.

Ἰωάννης Πάλλας, γραμματεὺς Ε.Φ.Μ.

Εἰδγγελία Γερολυμάτου, ταμίας Ε.Φ.Μ.

Νικόλαος Δρόλαπας, ἔφορος Ε.Φ.Μ.

Ἰωάννης Ἀγουρόπουλος

Ἰωάννης Ἀναγνωστόπουλος μέλη Δ.Σ. τῆς Ε.Φ.Μ.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

—Ἐπικαιρότητες Δ.Ι.Κ.	Σελίς 1/301
—Ἡ παλαιὰ Ἱερά μονὴ Προδρόμου Παρνασσίδος τοῦ Νικολάου Ὀλυμπίου	» 6/306
—Τὰ περὶ τὴν μάχην τῆς Ἀμπλιανῆς (14.7.1824) καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς ἀπορρέοντα, τοῦ Γεωργ. Κουτσοκλένη	» 12/312
—Μία σου καὶ μία μου, τοῦ Μήτσου Ἐλατου	» 18/318
—Ἀπὸ τὸ Δάφνο καὶ τὴ Λίμνη, τοῦ Δαφναίου	» 26/326
—Τὸ Δημοτικὸ Τραγοῦδι, τοῦ Δωριέα	» 30/330
—Τὸ Δάσος καὶ ἡ σημασία του, ΓΕΝΙΚΟ—ς	» 33/333
—Ἀπ' τὴ Δραστηριότητα τῆς Ἑταιρείας	» 36/336

ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΕΣ

‘Απ’ ὅσα ὁ Ταχυδρόμος μᾶς φέρνει

1. Ὁ συμπατριώτης μας Δημ. Π. Μπούγας, Γραβιά, μᾶς γράφει:

«Πρὸ καιροῦ πήρα τὸ γράμμα ἀπὸ τὴν Ε.Φ.Μ. Σᾶς εὐχαριστῶ πολὺ πού μου στέλνετε τὸ θαυμάσιο περιοδικὸ τοῦ τόπου μας «Σελίδες ἀπ’ τὴ Φωκίδα» καὶ πού γιὰ νὰ ἐκδοθῆ ἔχει πολὺ κόπο καὶ μόχθο, γιὰ νὰ βρῖσκεται σ’ αὐτὴ τὴν ὑψηλὴ πνευματικὴ στάθμη.

Θερμὰ συγχαρητήρια καὶ ἀπὸ ἐμένα, τὸν ἀπλὸ πολίτη τῆς Φωκίδας. γιὰ ὅλη τὴ δημιουργία τῆς Ε.Φ.Μ., καὶ ἀπ’ τὸ ὑστέρημά μου δεχθῆτε τὸ μικρὸ ποσὸ τῶν 500 δραχμῶν. Ὅσο μποροῦμε θὰ σᾶς βοηθοῦμε».

Δημοσιεύουμε τὸ παραπάνω γράμμα μὲ ξεχωριστὴ συγκίνηση. Μὲ ἀπέριττο καὶ ἀνεπιτήδευτο ὕφος ὁ ἀπλὸς αὐτὸς Φωκέας, ἀθελάτου γίνεται ἐκφραστὴς τῶν σκέψεων καὶ τῶν αἰσθημάτων ἑνὸς πλήθους συμπατριωτῶν. Ἐνὸς πλήθους, πού ἐνδιαφέρεται ζωηρὰ γιὰ τὴν πρόοδο τοῦ τόπου μας καὶ διψάει γιὰ πνευματικὴ ζωὴ καὶ πολιτιστικὲς ἐκδηλώσεις. Οἱ συγκινητικὲς προσφορὲς, ἀτόμων καὶ κοινοτήτων, καὶ ἀπὸ τὸ ὑστέρημά τους ἀκόμα, τὸ ἀποδεικνύουν.

2. Ὁ ἐκπαιδευτικὸς καὶ γνωστὸς λογοτέχνης Γεώργιος Χασιακός, Ἀθήνα, μᾶς ἔστειλε τὸ παρακάτω γράμμα :

«Μὲ τὸ τεῦχος 10 (Ἀπρίλιος—Ἰούνιος 1979) «Σελίδες ἀπ’ τὴ Φωκίδα» πού πήρα, διάβασα κι ἕνα γράμμα σας γιὰ οἰκονομικὴ ἐνίσχυση τῶν πνευματικῶν σκοπῶν τῆς Ἑταιρείας.

Σᾶς ἀποστέλλω μέσα στὸ συστημένο γράμμα μου χίλιες (1.000) δρχ. σὰν ἐλάχιστο δείγμα τῆς ἀναγνώρισης τῶν προσπαθειῶν σας.

Σᾶς συγχαίρω γιὰ τὸ σημαντικὸ ἔργο σας καὶ σᾶς εὐχομαι πάντοτε ἐπιτυχία γιὰ τὸ καλὸ τῆς Φωκίδας καὶ τῆς Ρούμελης γενικότερα.

Μὲ τὴν εὐκαιρία σᾶς ἀποστέλλω κι ἕνα δημοσίευσμά μου, συμβάλλοντας καὶ πνευματικὰ στὸ ἔργο σας».

Ἐκφράζουμε θερμὲς εὐχαριστίες στὸν ἐκλεκτὸ συμπατριώτη μας γιὰ τὴν ποικιλοτρόπως ἐκδηλούμενη συμπαραστάσή του πρὸς τὴν Ἑταιρεία. Δὲν ξεχνοῦμε — ἀντίθετα, τὸ σημειώνουμε μὲ ὑπερηφάνεια — ὅτι ὑπῆρξε ἀπ’ τοὺς πρώτους συνεργάτες τοῦ περιοδικοῦ μας, πρᾶγμα πού σημαντικὰ τὸ βοήθησε στὰ πρῶτα του θῆμάτα.

3. Ἐπὶ τὸ «Ἄρμα Θεσπιδος» λάβαμε τὸ παρακάτω ἔγγραφο :
«Κύριοι,

Τὸ Δ.Σ. τοῦ «ΑΡΜΑΤΟΣ ΘΕΣΠΙΔΟΣ» σᾶς παρακαλεῖ νὰ δεχθεῖτε τὶς θερμὲς εὐχαριστίες του γιὰ τὴν συμπαράστασή σας καὶ τὸ πνεῦμα συνεργασίας πού δείξατε στὴν προσπάθειά μας νὰ ὀργανώσουμε πολιτιστικὲς ἐκδηλώσεις στὸν τόπο σας μὲ διακεκριμένους ὁμιλητές, γιὰ τὶς διαλέξεις καὶ ἔργα ἐπίσης διακεκριμένων καλλιτεχνῶν, γιὰ τὶς ἐκθέσεις εἰκαστικῶν τεχνῶν, τὶς ὁποῖες καὶ πραγματοποιήσαμε.

Μὲ τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν εὐχὴ ὅτι καὶ στὸ μέλλον θὰ δοθεῖ εὐκαιρία μιᾶς στενότερης συνεργασίας τοῦ «Α. Θ.» μὲ τὸν Σύλλογό σας στὸν πνευματικὸ καὶ Καλλιτεχνικὸ τομέα, σᾶς στέλνουμε τοὺς φιλικούς μας χαιρετισμούς».

Ἐπιφειλοῦμαστε ἀπὸ τοῦτο γιὰ νὰ δηλώσουμε, γιὰ μιὰ ἀκόμα φορά, ὅτι ἡ Ἑταιρεία μας εἶναι πάντοτε πρόθυμη νὰ βοηθήσει, ὅσο μπορεῖ, κάθε ἐκδήλωση (διάλεξη, ἔκθεση, παράσταση, συναυλία κλπ.), πού συμβάλλει στὴν πνευματικὴ καὶ πολιτιστικὴ κίνηση τοῦ τόπου μας.

Σχολιάζοντας τὰ γεγονότα

1. Στὸν τοπικὸ τύπο διαβάσαμε :

ΕΝΑΣ ΧΡΟΝΟΣ

«Τὴν 1η Ὀκτωβρίου ἔκλεισε ἕνας χρόνος ἀπὸ τὴ μέρα πού ἡ Ἑταιρεία Φωκικῶν Μελετῶν ἀνοίξε τὶς πόρτες τοῦ Λαογραφικοῦ Μουσείου Φωκίδας, πού ἡ ἴδια ἱδρυσε στὴν Ἄμφισσα.

Οἱ τότε ἐντυπώσεις καὶ κριτικὲς ἦταν παραπάνω ἀπὸ τὶς προσδοκίες. Τὸ «Λαογραφικὸ Μουσεῖο Φωκίδας» ἦταν μιὰ μεγάλη ἐκπληξη. «Οἱ Ἄμφισσεῖς εἶχαν μάθει νὰ ἀκοῦνε πολλὰ καὶ νὰ μὴ βλέπουν τίποτα. Σήμερα εἶδαν πολλὰ χωρὶς ν' ἀκούσουν τίποτα», εἶπε κάποιος.

Στὸ χρόνο πού πέρασε συμπληρώθηκε μὲ νέα ἐκθέματα καὶ μεγάλωσε μὲ τρεῖς ἀκόμα αἴθουσες. Τὸ ἐπισκέφτηκαν περισσότερα ἀπὸ 2.000 ἄτομα καὶ πολλοὶ ξένοι, πού γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ ἦρθαν ἀπὸ τὰ Τρίκαλα, Ἀργίριο κλπ.

Ἐπειδὴ ἡ Ἑλληνικὴ Παράδοση ἀποτελεῖ ζωντανὸ στοιχεῖο τῆς Ἑθνικῆς μας ὑπόστασης καὶ ζωτικὸ παράγοντα τῆς Ἑθνικῆς μας συνέχειας, πρέπει ὅλοι μας νὰ βοηθήσουμε τὴν προσπάθεια πού ἀνέλαβε ἡ Ἑταιρεία Φωκικῶν Μελετῶν. Καὶ ἡ βοήθεια πού περιμένει εἶναι πολυαπλή :

α) Κάθε παλὴ ἀντικείμενο, εἴτε ξεχασμένο στὸ ὑπόγειο εἴτε τακτοποιημένο στὸ σπῆτι μας, ἔχει μιὰ θέση στὸ Μουσεῖο ΜΑΣ.

β) Ὅποιαδήποτε οἰκονομικὴ βοήθεια εἶναι ἀναγκαῖα γιὰ τὴ συν-

τήρηση και επέκταση του Μουσείου, δεδομένου ότι η Ε.Φ.Μ. δεν έχει πόρους, και

γ) Η Έταιρεία χρειάζεται ηθική συμπαράσταση. Οί προσπάθειες των ανθρώπων της Έταιρείας, στους οποίους ανήκει ένα μεγάλο εδύγε, δεν άρκουν. Πρέπει ΟΛΟΙ μας να βοηθήσουμε, αν θέλουμε να διατηρηθεί το Μουσείο ΜΑΣ που με καμάρι, και σαν στολίδι της "Αμφισσας και του Νομού μας όλοκλήρου, πρέπει να το βλέπουμε».

Δεν έχουμε να προσθέσουμε τίποτα στα παραπάνω. Είναι άναμφισβήτητο ότι η 1η Οκτωβρίου 1978 αποτελεί όρόσημο για την πολιτιστική ζωή του τόπου μας. Υπήρξε το τέρμα μιας πραγματικά μεγάλης προσπάθειας, που ύλοποίησε το όνειρο τόσων γενεών, αλλά και η άφετηρία για ένα έξ ίσου κοπιώδες έργο: τη συντήρηση, επέκταση και την προβολή στο πανελλήνιο του «Λαογραφικού Μουσείου Φωκίδας».

Εύνόητο είναι ότι στο έργο αυτό χρειάζομαστε τη συμπαράσταση και τη βοήθεια κάθε συμπατριώτη. Και πιστεύουμε, ότι αυτοί που μπορούν να βοηθήσουν είναι πολλοί. Έξ άλλου, ό τόπος μας διακρίνεται για τις δωρεές και τὰ κληροδοτήματα.

Έμπρός, λοιπόν.

2. Έφτασαν, μάθαμε, στο μοναστήρι του Προφήτη Ήλία, που μετατρέπεται πλέον σε γυναικείο, οί πρώτες μοναχές. Το γεγονός τουτο δεν μπορεί παρά να χαιρετισθῆ σαν θετικό θῆμα προσπάθειας για τη διατήρησή του.

Η παρακμή του μοναχισμού και η άπροθυμία του σημερινού ανθρώπου για μοναχικό βίο είχαν σαν άποτέλεσμα το «κλείσιμο», και την έπακόλουθο καταστροφή, πολλών μοναστηριών.

Η Ε.Φ.Μ. με σχετικό ύπόμνημά της προς το Σεβασμιότατο Μητροπολίτη Φωκίδας είχε έκφράσει την άνησυχία της για τη διαγραφόμενη, άπ' την έλάττωση του άριθμού των μοναχών του, τύχη του μοναστηριού του Προφήτη Ήλία, ανέφερε τους λόγους που έπιβάλλουν τη διατήρησή του και πρότεινε όρισμένες λύσεις. Οί έներγείες του Σεβασμιότατου Μητροπολίτη, που μάς τις γνώρισε με έπιστολή του, άπόδωσαν καρπούς και ό έρχομός των μοναχών σήμερα δεν μπορεί παρά να θεωρηθῆ σαν σωτήριο, για το μοναστήρι, έπίτευγμα. Για το λόγο αυτό θεωρούμε ύποχρέωσή μας να τον εύχαριστήσουμε θερμά άπό μέρος όλόκληρης της Φωκίδας.

Σ' ένα όμως σημείο, άς μάς έπιτραπεί να έπιστήσουμε την προοχή όλων των άρμοδίων.

Είναι γνωστό ότι η γυναικεία φύση των μοναχών, — και λόγοι προνοίας ίσως, — αλλά και το τυπικό της λατρείας και το πνεύμα του μοναχισμού δημιουργεί στα γυναικεία μοναστήρια ένα ιδιάζον κλίμα άπομονωτισμού, έπιφυλακτικότητας και μυστικοπάθειας, ένα είδος «άβατου», που τὰ κάνει άπρόσωπα, «κουμπωμένα» και δυσπρόσιτα, — αν όχι άπρόσιτα, — στον κοινό άνθρωπο. Η δημιουργία αυτού του κλίμα-

τος πρέπει ν' ἀποφευχθεῖ, μὲ κάθε τρόπο, στὴ συγκεκριμένη περίπτωση. Τὸ μοναστήρι τοῦ Προφήτη Ἰλίου, μέρος ὅπου ἡ ἱστορία τοῦ τόπου μας συναντᾶται μὲ τὴν καλλιτεχνική του παράδοση, πρέπει νὰ παραμείνει «ἀνοιχτὸ» στοὺς ἐπισκέπτες, ὅπως γίνεται μέχρι σήμερα, γιὰ νὰ μποροῦν ὅλοι νὰ τὸ ἐπισκέπτονται ἀπρόσκοπτα, νὰ θαυμάζουν τὸ ἀνεπανάληπτο τέμπλο του, τὴν κλασσική μοναστηριακὴ ἀρχιτεκτονική του, τ' ἀπίθανα ἐπιτεύγματα τῶν μαστόρων τοῦ τόπου καὶ νὰ ζοῦν τοὺς θρύλους καὶ τίς παραδόσεις τῆς ἱστορίας μας. Κι' ὅλα τοῦτα χωρὶς νὰ παραμελεῖται, οὔτε μιὰ στιγμή, ἡ αὐστηρὴ ἐπιτήρηση καὶ ἡ προστασία του. Ὁ χαρακτηρισμὸς του σὰν ἱστορικὸ καὶ καλλιτεχνικὸ μνημείου, πέραν τοῦ θρησκευτικοῦ, δημιουργεῖ πρόσθετες, «εἰδικές» ὑποχρεώσεις στοὺς «φύλακες».

Καὶ κάτι ἀκόμα: Ἡ γυναικεία φιλοκαλία ἄς μὴ σκεπάσει μὲ ἀσθέστη οὔτε μιὰ πέτρα τοῦ Μοναστηριοῦ, ὅπουδήποτε κι' ἂν θρῖσκεται αὐτή, καὶ καμιὰ ἀνοικοδόμησις ἢ μετατροπὴ ἄς μὴν ἐπιχειρηθεῖ χωρὶς προηγούμενη μελέτη ἀπὸ εἰδικό. Ἡ πικρὴ πείρα τοῦ παρελθόντος ἄς εἶναι ὁδηγός.

Κατὰ τὰ ἄλλα εὐχόμεσθε στὶς νεοφερμένες μοναχὲς καλὴ ἐγκατάσταση καὶ καλὴ ἐπιτυχία στὸ ἔργο τους.

3. Μὲ δικαιολογημένη ἀνησυχία, ἡ κοινὴ γνώμη τοῦ νομοῦ μας πληροφορήθηκε τὸ κρούσμα κλοπῆς εἰκόνων, ποῦ ἔγινε πρὸ ἡμερῶν, στὸ ξωκλήσι τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων Ἀμφίσσης.

Ἡ ἀνησυχία ἐπιτείνεται ἀπ' τὸ γεγονός, ὅτι ἡ θρασύτατη κλοπὴ ἔγινε στὶς παρυφές τῆς Ἀμφίσσης, σχεδὸν πάνω στὸ δημόσιο δρόμο, ὅπου ἡ κυκλοφορία εἶναι πυκνότερη ὅλο τὸ 24ωρο, πράγμα ποῦ προκαλεῖ θλιβερὲς σκέψεις γιὰ τὴν τύχη τῶν ξωκλησιῶν ποῦ θρῖσκονται σ' ἀπόμερες καὶ ἀπομακρυσμένες τοποθεσίες.

Δὲ νομίζουν οἱ ἀρμόδιοι, ὅτι εἶναι καιρὸς πιά νὰ ἐφαρμοσθεῖ ἡ σχετικὴ πρόταση τῆς Ε.Φ.Μ., νὰ συγκεντρωθοῦν δηλ. ὅλες οἱ εἰκόνες ποῦ ἔχουν κάποια καλλιτεχνικὴ ἢ θρησκευτικὴ ἀξία σ' ἓνα ἐκκλησιαστικὸ μουσεῖο τοῦ τόπου μας, ὅπου θὰ εἶναι ἀσφαλῆς, καὶ στὴ θέση τους νὰ τοποθετηθοῦν ἐπιμελημένα ἀντίγραφα τους;

Ἄς τὸ σκεφτοῦν καὶ ἄς ἀποφασίσουν τὸ γρηγορότερο, γιὰτὶ τὰ περιθώρια ἔχουν ἐξαντληθεῖ. Οἱ εἰκονοκάπηλοι δὲν θρῖσκονται πιά «πρὸ τῶν πυλῶν» ἀλλὰ μέσα ἀπ' αὐτές.

Τὸ κρούσμα τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων ἀποτελεῖ σῆμα «ἐσχάτου» κινδύνου.

4. Στὶς 11.9.79 τὰ νερά τῆς λίμνης τοῦ Μόρνου ἔφτασαν στὴν ἔξοδο τῆς σήραγγας τῆς Γκιώνας, στὸν ἈηΣυμιο Ἀμφίσσης, σὲ μιὰ δοκιμαστικὴ ροή. Ἀνεξάρτητα ἀπὸ τυχόν διαφωνίες γιὰ τεχνικὲς λεπτομέρειες ἢ γιὰ οικονομικὲς ὑπερβάσεις, ἐπισημαίνουμε τὸ γεγονός, ὅτι τὸ μεγάλο αὐτὸ ἔργο σχεδιάστηκε καὶ ἐκτελέστηκε ἐξ ὀλοκλήρου ἀπὸ Ἕλληνες, πράγμα ποῦ ἀποδεικνύει πόσο ὑψηλὸ εἶναι τὸ ἐπιστημονικὸ καὶ τεχνικὸ ἐπίπεδο στὴ χώρα μας.

ΜΕ ΤΗΝ ΕΥΚΑΙΡΙΑ ΤΗΣ ΕΝΑΡΞΕΩΣ ΤΗΣ Ρ...
πίδα, ὅτι τὰ ἀρμόδια ὑπουργεῖα θ' ἀντιμετωπίσουν μὲ εὐρύτητα ἀντι-
λήψεως, λογικὴ καὶ καλὴ θέληση τὸ θέμα τῆς ὑδρεύσεως τῆς περιο-
χῆς μας, ΣΤΗΝ ΟΠΟΙΑ ΕΞ ΑΛΛΟΥ ΑΝΗΚΕΙ ΤΟ ΝΕΡΟ, καὶ ὅτι δὲν
θὰ θελήσουν νὰ διαιωνίσουν τὴ λειψυδρία τῆς μὲ τὴ χορήγηση περιο-
ρισμένης ποσότητας νεροῦ ἢ μὲ τὴν ἀπαίτηση καταβολῆς ὑπέρογκης
τιμῆς. "Ἰδωμεν...

Καὶ κάτι ἀκόμα: Μὲ τὴ σήραγγα τῶν νερῶν τῆς λίμνης τῆς Γκιώ-
νας τί γίνεται; Ἀποφάσισαν τίποτα τὰ ἀρμάδια ὑπουργεῖα ἢ ἐφαρμό-
ζουν τὴν τακτικὴ «ὄσο θέλεις θρόντα στοῦ κουφοῦ τὴν πόρτα;»

5. Τὸ πληροφορηθήκαμε τὴν τελευταία στιγμή. Δυὸ 10χρονοὶ μα-
θητὲς τοῦ δημοτικοῦ σχολείου ἀπ' τὴ Δωρίδα, μᾶς γράφει φίλος τοῦ
περιοδικοῦ, ὁ Κώστας Εὐθυμίου καὶ ἡ Βασιλικὴ Βαξεβάνη, πῆραν μέ-
ρος σὲ διαγωνισμό παιδικοῦ διηγήματος, πού προκήρυξε ἡ ΕΡΤ, στὰ
πλαίσια τοῦ «ἔτους τοῦ παιδιοῦ» καὶ βραβεύθηκαν. Τὰ διηγήματά τους
στάλθηκαν στὴν Ἑνωσὴ Ραδιοφωνιῶν Εὐρώπης, γιὰ τὴν τελικὴ φάση
τοῦ διαγωνισμοῦ.

Δὲν εἶχαμε στὴ διάθεσή μας χρόνον γιὰ νὰ ἐξακριβώσουμε ἀπὸ ποιοὺ
χωρὶοὺ κατάγονται, πού ζοῦν, σὲ ποιοῦ σχολεῖο φοιτοῦν καὶ ποιοί
εἶναι οἱ δάσκαλοί τους πού τοὺς καθοδήγησαν. Δὲν ἔχει σημασία ὅ-
μως. Εἶναι δυὸ παιδιὰ ἀπ' τὴ Φωκίδα κ' αὐτὸ ἀρκεῖ.

Ἐκφράζουμε, μιὰ φορὰ ἀκόμα, τὴν ἱκανοποίησή μας γιὰ τὴ συμ-
μετοχὴ — βασικά — συμπατριωτῶν μας σὲ πανελλήνιο διαγωνισμό —
καὶ γιὰ τὴ θράβευσή τους φυσικά, — καὶ προσδοκοῦμε τὴν συνεχῆ
αὔξησιν τοῦ ἀριθμοῦ τους, γιὰτὶ αὐτὸ θὰ συντελέσει, ἐκτὸς τῶν ἄλ-
λων, στὴν ἀνύψωσιν τῆς μορφωτικῆς στάθμης τοῦ τόπου μας.

Στὰ δυὸ παιδιὰ, μαζὶ μὲ τὰ θερμὰ συγχαρητήρια, στέλνουμε καὶ
τις εὐχὰς ὅλων μας γιὰ μιὰ τιμητικὴ διάκρισιν στὴν τελικὴ φάσιν τοῦ
διαγωνισμοῦ.

6. «Πρέπει ὅλοι νὰ καταλάβουμε τὴ σημασία τῆς ἀξιοποιήσεως
τῶν ἀγαθῶν πού μᾶς προσφέρει ἡ ἑλληνικὴ φύση. Ἰδίως ὅμως πρέ-
πει νὰ καταλάβουμε ὅλοι ποιὲς εἶναι οἱ ἀπώτερες καταστρεπτικὲς
συνέπειες ἂν, γενικά, δὲν κάνουμε ὁ καθένας στὸν τομέα του, τὸ κά-
θε ἄτομον, ὁ ἀγρότης, ὁ βοσκός, ὁ κυνηγός, τὰ παιδιὰ τοῦ σχολείου,
οἱ πρῶχοντες τῶν χωριῶν, ὅλοι, χωρὶς ἐξαίρεση, ὅσοι ἀγαποῦν τὴν
ἑλληνικὴ γῆ καὶ πονοῦν γιὰ τὸ μέλλον αὐτοῦ τοῦ τόπου, ἂν λέγω, δὲν
κάνουμε σκοπὸ μας τὴν καθημερινὴ μέριμνα γιὰ τὸ φυσικὸ περιβάλ-
λον, γιὰ τὴ γῆ καὶ τὴ θάλασσά μας, γιὰ τὰ θουνὰ καὶ τοὺς κάμπους
μας, καὶ γιὰ ὅλα τὰ φυσικὰ ὀργανικὰ ὄντα πού ζοῦν ἐκεῖ...»

Αὐτὰ εἶπε ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας κ. Κων. Τσάτσος στὸ
διεθνὲς συνέδριον γιὰ τὴν προστασία τῆς χλωρίδας — πανίδας — βιο-
τόπων, πού γίνεται στὴν Ἀθήνα τὶς ἡμέρες τοῦτες. Τὰ μεταφέρουμε
ἐδῶ μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι ὅλοι μας — πολιτεία, ἐπιχειρήσεις, ἄτομα —
θὰ ἐνστερνιστοῦμε τὸ νόημά τους καὶ θὰ συμμετάσχουμε ἐνεργᾶ στὴν
προσπάθειαν γιὰ τὴν προστασία τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος.

Δ. Ι. Κ.

5/305

Η ΠΑΛΑΙΑ ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ ΠΑΡΝΑΣΣΙΔΟΣ

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΟΛΥΜΠΙΟΥ

Δημοσιεύουμε τὸ παρακάτω κείμενο διαλέξεως τοῦ συμπατριώτη μας ἀρχαιολόγου Νικολάου Ὀλυμπίου ("Ἀμφισσα, 20.6.79) μετὰ τὴν πεποίθησιν ὅτι συμβάλλουμε στὴν ἀνάδυση ἀπ' τὴν ἀφάνεια ἑνὸς ἀξιόλογου μνημείου τοῦ τόπου μας καὶ στὴν παρουσίασιν μιᾶς ἐμπεριστατωμένης, πλὴν ἀνέκδοτης μελέτης τούτου, τῆς μοναδικῆς ἴσως. Ε.Φ.Μ.

Σεβασμιώτατε,
Σεβαστοὶ πατέρες,
κ. Νομάρχα,
Ἀγαπητοὶ συμπατριῶται,

Ἐχω τὴν ἰδιαίτεράν τιμὴν σήμερον νὰ εὐρίσκωμαι εἰς τὴν ἱστορικὴν πόλιν τῶν Σαλῶνων ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Ἐπισημονικῆς Ἑταιρείας παραδοσιακῶν σπουδῶν «Βυζαντινὸς πολιτισμὸς», ἡ ὁποία, ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Ὑπουργείου Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπισημῶν, διοργανῶνει μιὰ σειρά διαλέξεων τὴν ἐποχὴν αὐτὴν εἰς ὀλόκληρον τὴν Ἑλλάδα. Καὶ ἡ χαρὰ μου εἶναι μεγάλη διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ πρώτην φοράν μοῦ δίδεται ἡ εὐκαιρία νὰ εὐρεθῶ ἐνώπιον τοῦ ἐκλεκτοῦ ἀκροατηρίου τῆς ἰδιαίτερας μου πατρίδος, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι τὸ ἀντικείμενον τῆς σημερινῆς μου ὁμιλίας εἶναι τὸ περισπούδαστον μνημεῖον τῆς παλαιᾶς μονῆς τοῦ Τιμίου Προδρόμου Παρνασσίδος, ἢ, ὡς εἶναι γνωστὸν εἰς τὴν ἐπαρχίαν μας, ὁ «Ἁγ. Γιάννης» τῆς Δεσφίνας. Ἐνα μνημεῖο ἀξιόλογον τόσον διὰ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν του κατασκευήν, τὸν πλούσιον ἐ-

σωτερικὸν του εἰκονογραφικὸν διάκοσμον, ὅσον καὶ διὰ τὴν ἰδιαίτεράν του συμβολὴν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος.

Ἡ Φωκίς, ἀπὸ ἀρχαιοτάτων ἤδη χρόνων, παγκοσμίως γνωστὴ, ἀπέκτησεν ἀναμφιβόλως ἰδιαίτεράν σημασίαν καθ' ὅλας τὰς ἐποχὰς καὶ ἔτυχεν ἰδιαίτερας προσοχῆς καθ' ὅλας τὰς περιόδους τῆς ἱστορίας. Εὐρισκομένη εἰς τὸ κέντρον τῆς Δυτικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ἔγραψε πλείστας ἱστορικὰς σελίδας κατὰ τὴν ἀρχαίαν, μεσαιωνικὴν καὶ τὴν νεωτέραν ἱστορίαν τῆς πατρίδος μας. Καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα μὲν καθίσταται τὸ σημαντικώτερον θρησκευτικὸν κέντρον, διὰ τῆς λατρείας τοῦ Θεοῦ τοῦ φωτὸς Ἀπόλλωνος, ὡς καὶ σύμβολον τῆς παγκοσμίου εἰρήνης διὰ τῶν Δελφικῶν Ἀμφικτυονίων, ἰδέα ἡ ὁποία οὐδέποτε μέχρι σήμερον εὔρεν μακροχρόνιον ἰκανοποίησιν. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους ἡ Φωκίς συνέχισεν τὴν ἱστορικὴν της πορείαν καὶ τυγχάνει ἰδιαίτερας προσοχῆς ἐκ μέρους τῆς Βυζαντινῆς αὐλῆς, μάλιστα δὲ ἀπὸ τοῦ 11ου αἰῶνος, τὴν

ἐποχὴν δηλαδὴ τῶν σπουδαίων αὐ-
τῆς μνημείων, ὡς εἶναι ὁ ναὸς τοῦ
Σωτῆρος Χριστοῦ, ἡ ἱερὰ μονὴ τοῦ
‘Οσίου Λουκᾶ, τὸ μοναστήρι τοῦ
Προφήτη Ἡλιοῦ καὶ ἀκολουθοῦν ἡ
ἱερὰ μονὴ Βαρνακόβης, ὁ ναὸς Τα-
ξιαρχῶν Δεσφίνης, ἡ Πανάσσαρη
καὶ ἄλλα.

Ἐκ τῶν ἀξιολόγων τούτων μνη-
μείων ἄλλα μὲν διεσώθησαν κατὰ
θαυματουργικὸν τρόπον, ἄλλα ὑπέ-
στησαν τὴν φθορὰν τοῦ χρόνου καὶ
τῶν θεβήλων ἀνθρωπίνων χειρῶν,
ἄλλα ἐρήμωσε ἡ ἀδιαφορία τῶν ἀν-
θρώπων καὶ μερικὰ διέσωσεν τὸ ἀν-
θρώπινον ἐνδιαφέρον καὶ ἡ κρατικὴ
προσπάθεια.

Μεταξὺ τούτων τῶν διασωθέντων
ἀξιολόγων μνημείων συγκαταλέγε-
ται καὶ ἡ διαλελυμένη πλέον καὶ
παντελῶς ἔρημος παλαιὰ μονὴ τοῦ
Τιμίου Προδρόμου. Αὕτη ἀποτελεῖ
ἀντικείμενον ἰδιαιτέρας μελέτης τοῦ
ὑποφαινομένου ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν
καὶ καταβάλλεται μεγάλη καὶ ἐπί-
πνος προσπάθεια ὀλοκληρωμένης
μελέτης καὶ ἀρτία παράθεσις τοῦ
πλουσίου αὐτῆς ὑλικοῦ, μέρος τοῦ
ὁποίου σήμερον θὰ σᾶς παρουσιά-
σω.

Διὰ τὴν φθάση κανεῖς στὸ ἱστορι-
κὸ αὐτὸ μοναστήρι ἀκολουθεῖ τὴν
ἀμαξιτὴν ὁδὸν Ἀντικίρρας—Δεσφί-
νης. Μετὰ τὸ 80 ἀκριβῶς χιλιόμε-
τρον, καὶ ἐνῶ παρέρχεται τὰς ἀπο-
τόμους στροφὰς τῶν ἀποκρήμων
βράχων τῆς Κίρφεως, φθάνει εἰς τὴν
τοποθεσίαν «Μισόκαμπος», τρία χι-
λιόμετρα περίπου πρὸ τῆς Δεσφί-
νης. Εἶναι ἡ μόνη ἐπίπεδος ἐπιφά-
νεια τῆς περιοχῆς αὐτῆς καὶ μάλι-
στα καλλιεργήσιμος. Ἀκριβῶς ἐκεῖ
καὶ εἰς τὴν θέσιν «Προσδέχτης», ἡ

ὁποία σημαίνει εἰς τὴν περιοχὴν
«δεξαμενὴ νεροῦ», ἐγκαταλείπει ὁ
ἐπισκέπτης τὴν ἀσφαλτοστρωμένην
ὁδὸν καὶ παρακάμπτει ἀριστερά.
Διὰ μέσου ἀγρῶν καὶ βοσκοτόπων,
ἀκολουθῶν τὸν πρόχειρον στενὸν
χωματόδρομον, καὶ εἰς ἀπόστασιν
2 1)2 χιλιομέτρων, καταλήγει εἰς
τὴν κορυφὴν τῆς ΝΑ πλευρᾶς τοῦ
Ξηρογιάννη. Ἀπὸ ἐκεῖ ἀρχίζει τὸ
ἀπότομον τῶν βράχων καὶ θὰ πρέ-
πει ὁ προσκυνητὴς νὰ γνωρίζει κα-
λῶς τὸν τόπον, διὰ τὴν δύνηθὴ νὰ ἀ-
νακαλύψῃ τὸν δρόμον ποὺ μᾶς ὁδη-
γεῖ εἰς τὴν μονήν. Ἔτσι ἀπὸ τοῦ
σημείου αὐτοῦ κατερχόμεθα συνε-
χῶς τῶν ἀποτόμων βράχων ἐν μέσῳ
σχίνων, πρίνων καὶ ἄλλων ἀγριοθά-
μνων ἕως ὅτου φθάσωμεν εἰς τὸ θά-
θος τῆς χαράδρας. Καὶ καθὼς κα-
τερχόμεθα εἰς τὸ «ξέφωτον», ἐπὶ ὀ-
γκώδους καὶ ὑψηλοῦ βράχου, ἀντι-
κρῦζομεν μακρόθεν μέγαν σιδηροῦν
σταυρόν, σημεῖον τὸ ὁποῖον τὴν στι-
γμὴν ἐκείνην, ἀφ’ ἐνὸς μὲν ἐνισχύει
τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα τοῦ ἐ-
πισκέπτου πιστοῦ, ἀφ’ ἐτέρου δὲ δη-
λοῖ ὅτι εἰσερχόμεθα εἰς τὴν περιο-
χὴν τῆς ἱερᾶς Μονῆς. Καὶ κατερχό-
μενοι ἀκόμη συναντῶμεν ἔμπροσθέν
μας τὴν ξεχύνεται ἀπόκρημνος καὶ
κατηφορικὴ ἡ χαράδρα τῆς Χούρ-
χουρης, κατάφυτος ἐλαιοδένδρων,
τὰ ὁποῖα ἀνήκουν εἰς τὴν ἱερὰν Μο-
νήν. Ἀπὸ ἐκεῖ συνεχίζεται ἐκ νέου
τὸ μονοπάτι, στενόν, δύσβατον καὶ
ἐν μέρει ἀπροσπέλαστον, τὸ ὁποῖον
μετὰ 20’ λεπτῶν πεζοπορίαν μᾶς
ὁδηγεῖ στὸ μοναστήρι. Κάθ’ ὅλην
αὐτὴν τὴν δύσκολον διαδρομὴν θαυ-
μάζει ὁ προσκυνητὴς τὸ ἐξέχον θέ-
μα τοῦ πέριξ τοπίου, τὸ ἀπόκρη-
μνον καὶ ἐν πολλοῖς δυσπροσπέλα-

στον αὐτοῦ, τὴν ἀπαλὴν καμπυλότητα τῶν λόφων, ἡ ὁποία ἐκτείνεται εἰς τὸ βάθος καὶ τὴν φιλόξενον φύσιν ἢ ὁποία δημιουργεῖ θέαμα γοητευτικὸν καὶ εὐχάριστον. Καὶ καθὼς ὁ ἐπισκέπτης θαυμάζει τὴν ὄμορφην ἀγριότητα τοῦ τοπίου ξαφνικὰ μένει ἔκπληκτος εἰς τὴν θέαν τῆς ἱερᾶς Μονῆς.

Πράγματι εἰς μίαν ἐξέχουσαν θέσιν ἐπὶ τῆς μόνης, μικρᾶς καὶ ἀρκετὰ περιορισμένης ἐπιπέδου ἐπιφανείας, κάτωθι τῶν ὑψηλῶν καὶ ἀποκρήμνων βράχων, περιβαλλομένη ὑπὸ ὑψηλοτέρων αὐτῆς ἐπίσης λόφων καὶ θουνῶν, ἀπλοῦται πρὸς νότον τὸ συγκρότημα τῆς μικρᾶς ταύτης μοναστικῆς πολιτείας, ἐκ τῶν πενιχρῶν ἔρειπίων τῆς ὁποίας προβάλλει, ἐν μέσῳ ἀγρίας θλαστήσεως, τὸ Καθολικόν, τὸ εἰς τιμὴν τοῦ τιμίου Προδρόμου προσκυνούμενον. Ὁ προσκυνητὴς ἐκεῖ ἐν πρώτοις θαυμάζει τὸ γοητευτικὸν καὶ ἡδύ θέαμα ὀλοκλήρου τῆς περιοχῆς, τὸ φυσικὸν κάλλος καὶ τὸν ἡσυχαστικὸν χαρακτήρα τοῦ τόπου, ἐμπνέεται διάθεσιν ἀναχωρήσεως καὶ ἀνάτασιν ψυχικὴν.

Πράγματι καταλληλότερος τόπος τούτου δὲν θὰ ὑπῆρχεν εἰς ὀλόκληρον τὴν περιοχὴν διὰ τὴν ὕμνησιν τοῦ θείου. Τὸ ἐκτάκτως ὑποβλητικὸν καὶ ἐξάισιον περιβάλλον τῆς Μονῆς, τὸ φυσικὸν κάλλος καὶ τὸ γαλήνιον αὐτῆς μᾶς δικαιολογοῦν πλήρως τὴν προσπάθειαν τῶν μοναχῶν οἱ ὁποῖοι προσεπάθουν νὰ οἰκοδομῶν τὰς μονὰς, κατὰ τοὺς θυζαννοὺς καὶ μεταθυζαντινοὺς χρόνους, συνήθως εἰς τόπον ἀθέατον, πολλὰκις ἀπόκρημνον καὶ δυσπροσπέλαστον τόσον διὰ λόγους ἀσφαλείας

ὅσον, κυρίως, καὶ εἰς τὴν προσπάθειαν νὰ ἀπομονωθοῦν ἐκ τοῦ κόσμου καὶ, ἀπερίσπαστοι πλέον, ἀπὸ τὴν βιοτικὴν μέριμναν νὰ ἀφοσιοῦνται εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Ὑψίστου. Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἐτρέποντο πρὸς κατευθύνσεις ἐκλογῆς τοῦ καταλληλοτέρου χώρου πρὸς ἀνίδρυσιν Μονῆς, πληροῦντος τὰ ἀνωτέρω πλεονεκτήματα, ἐν συνδυασμῷ πάντοτε πρὸς τὸ ὑγιὲς κλίμα καὶ τὴν ὑπαρξιν ἀφθόνου πηγαίου ὕδατος.

Ἐξωτερικὴ ἐξέτασις τοῦ μνημείου

Εἰς μίαν τοιαύτην τοποθεσίαν, συγκεντρώνουσιν ὅλας τὰς ἀνωτέρω προϋποθέσεις, ἀνιδρῦθη ἀπὸ πολλῶν αἰώνων, συμφώνως πρὸς παλαιότητα παράδοσιν, ἢ σεβασμίαν καὶ ἱερὰ Μονὴ τοῦ τιμίου Προδρόμου.

Σήμερον σώζεται εἰς καλὴν κατάστασιν μόνον ὁ ναός, ὁ λεγόμενος καὶ Καθολικόν, τῆς Μονῆς. Τοῦτο ὑψοῦται εἰς τὸ μέσον σχεδὸν τοῦ μόνου ὑπάρχοντος ἐπιπέδου χώρου, τῆς ἐσωτερικῆς καλουμένης αὐλῆς, πανταχόθεν ἐλεύθερον, καὶ ἀποτελεῖ τὸ γεωμετρικόν, συγχρόνως καὶ πνευματικὸν κέντρον τοῦ ὄλου μοναστηριακοῦ συγκροτήματος. Εἶναι τοποθετημένον οὕτως ὥστε νὰ εἶναι πανταχόθεν ὄρατόν καὶ νὰ συγκεντρώνει τὴν σκέψιν καὶ τὸ θλέμμα ὅλων τῶν μοναχῶν. Πέριξ αὐτοῦ καὶ περισσότερο πρὸς δυσμάς, σχηματίζεται ἡ ἀναγκαία καὶ ἀπαραίτητος πλατεία τῆς Μονῆς, ἡ ὁποία ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐξυπηρετεῖ τὴν διακίνησιν τῶν προσκυνητῶν ἀφ' ἑτέρου δὲ δι'

αυτῆς προσκτᾶται καὶ ἡ ἀπαιτουμένη «διὰ τὸν ὀφθαλμὸν τοῦ εἰσερχομένου ἀπόστασις, πρὸς σύλληψιν τῆς συνολικῆς τρισδιαστάτου εἰκόνας τοῦ ναοῦ».

Ἐξ ἐπόψεως ἀρχιτεκτονικῆς συνθέσεως τὸ Καθολικὸν τῆς Μονῆς ἀποτελεῖ χαρακτηριστικὸν δεῖγμα τῆς ἐποχῆς του, διακρίνεται δὲ διὰ τὴν ἀρίστην αὐτοῦ διάπλασιν καὶ τελειότητα τῆς κατασκευῆς του. Ὁ ναὸς ἀνήκει εἰς τὸν τύπον τῶν ἐγγεγραμμένων σταυροειδῶν μετὰ τρούλλου, ὁ ὁποῖος ὑψοῦται ὑπὲρ τὴν διασταύρωσιν τῶν κεραιῶν τοῦ σταυροῦ καὶ διαγράφεται ζωηρὸς εἰς τὰς στέγας, διότι τὰ πλάγια κλίτη ἐτηρήθησαν κάπως χαμηλότερα. Ὑπάγεται δὲ εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν δικιονίων, ἐκείνων δηλαδὴ τῶν ὁποίων ὁ τρούλλος στηρίζεται ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐπὶ δύο κίωνων, τοποθετημένων παρὰ τὴν ΒΔ καὶ ΝΔ γωνίαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐπὶ τῶν μετώπων τῶν δύο κατὰ μῆκος πεσσῶν, οἱ ὁποῖοι χωρίζουν τὸ κυρίως ἱερὸν ἀπὸ τῆς Προθέσεως καὶ τοῦ Διακονικοῦ.

Τοιχοδομία

Ὁ ἱερὸς ναὸς, μολοντί ἀπλὸς καὶ ἀπέριττος, εἶναι κομψότατος καὶ τὸ ἐπιτυχάνει αὐτὸ μὲ τὰς ἀρίστας ἀναλογίας του, ἰδιαιτέρως δὲ μὲ τὰς ἐπιφανείας τῆς στέγης αἱ ὁποῖαι δίδουν μίαν θαυμασίαν ἀναλογίαν καὶ ἀνάτασιν. Δυστυχῶς ὅμως ἡ δι' ἀσθεστοκονιάματος, μεταγενεστέρως, ἐπισυμβάσα ἐπίχρισις τῶν ἐξωτερικῶν μερῶν τοῦ ναοῦ δὲν μᾶς δίδει τὴν δυνατότητα νὰ παρακολουθήσωμεν μετὰ λεπτομερείας τὴν λιθοδομὴν τούτου. Ὅπως δὲ ποτε δὲν ἔχομεν ἐδῶ τὴν διακόσμησιν

ἢ τὰς πλουσίας ταινίας ἐκ κεραμικῶν κοσμημάτων, τὰ ὁποῖα συναντῶμεν εἰς ἄλλους αὐτοῦ τοῦ εἴδους ναοὺς, ἀλλὰ ἐπικρατεῖ πνεῦμα λιτότητος, ἐκτὸς ὀρισμένων κεραμικῶν διακοσμήσεων, τὰς ὁποίας συναντῶμεν εἰς τὰς κόγχας τοῦ ἱεροῦ Βήματος.

Ἡ τοιχοποιία γενικῶς τοῦ Ναοῦ εἶναι κυρίως ἐξ ἀκανονίστων πλακοειδῶν λίθων μετὰ τεμαχίων κεράμων καὶ πλίνθων κατασκευασμένη... Λίθοι ἀργοὶ μετὰ θραυσμάτων πλίνθων ἀτάκτως παρεμβαλλομένων καὶ κεράμων πολλῶν μᾶς δεικνύουν τὸν ἄστατον τρόπον κατασκευῆς τῶν ἐξωτερικῶν τοίχων. Τὴν καλλιτέραν ὅμως ἐνημέρωσιν διὰ τὴν τοιχοδομίαν τοῦ Ναοῦ μᾶς δίδει ἡ ἀνατολικὴ πλευρὰ τοῦ Καθολικοῦ, ὅπου εὐρίσκονται αἱ ἀψίδες τῆς ἀγίας Τραπέζης, τῆς Προθέσεως καὶ τοῦ Διακονικοῦ καὶ αἱ ὁποῖαι ἔχουν παντελῶς ἐλευθερωθεῖ τῆς μεταγενεστέρως ἐπιχρίσεως. Ἐκεῖ παρατηροῦμεν, εἰς τὴν κεντρικὴν ἀψίδα τῆς κόγχης τοῦ Ἱεροῦ, τὴν τοιχοποιῶν νὰ διακόπτεται ἄνωθεν τῆς μέσης τοῦ τοίχου καὶ νὰ περιθέεται ὑπὸ ἀπλῆς ὀριζοντίου ταινίας ἐκ κεράμων. Ὅμοίως πρὸς τὴν κορυφὴν καὶ ἐλάχιστα πρὸ τῆς στέγης παρατηρεῖται ἐπίσης κατὰ ὀριζόντιον διάταξιν διπλῆ ἐκ παχέων κεράμων διακόσμησις, ἡ ὁποία εἰς τὸ μέσον περικλείει ὀδοντωτὴν ταινίαν.

Πλευραὶ

Ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐλέχθη ὁ ναὸς ἀνήκει εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν σταυροειδῶν μετὰ τρούλλου ἐγγεγραμ-

μένων ναών. Ἀρχιτεκτονικῶς σχηματίζει κανονικὸν τετράγωνον, συνολικῶν διαστάσεων ἐξωτερικῶς 7X7 μ. Τὸ πάχος τῶν τοίχων τῶν πλαγίων πλευρῶν, τῆς δυτικῆς καὶ τὸ ἥμισυ ἐκ τῶν ἀνοιγμάτων τῶν παραθύρων τῆς βορείου καὶ νοτίου εἶναι 0,75 μ., ἐνῶ τῶν ὑπολοίπων καὶ τῆς ἀνατολικῆς μειοῦται θαθμηδὸν εἰς 0,70 μ. Ἡ δυτικὴ πλευρὰ τοῦ Ναοῦ, παρὰ τὰ λιτὰ μέσα δομῆς τοῦ κτιρίου, δὲν στερεῖται γραφικότητος. Ἡ κεραία αὐτῆς, ἀπὸ τοῦ ἐδάφους μέχρι τῆς θάσεως τοῦ σχηματιζομένου ἀετώματος, ἔχει ὕψος 4,20 μ. καὶ πλάτος 3,05 μ. Ἡ μοναδικὴ ἐπ' αὐτῆς ὑπάρχουσα εἴσοδος ἀσφαλίζεται διὰ μονοφύλλου ἰσχυρᾶς ξυλίνης σιδηροσπονδύλου θύρας, τοξοειδοῦς σχήματος, τὸ ὕψος τῆς ὁποίας εἶναι, μέχρι τοῦ τόξου, 1,60 μ. Εἰς τὸ σημεῖον τῆς προσπελάσεως ἔχουν τοποθετηθεῖ δύο μεγάλαι πλάκες πωρολίθου, αἱ ὁποῖαι σχηματίζουν τὴν πρώτην θαμνίδα (σκαλοπάτι) τῆς εἰσόδου. Εἰς τὴν θάσιν αὐτῆς τῆς πλευρᾶς, καὶ ἐκατέρωθεν τῆς θαμνίδος τῆς εἰσόδου, ἔχει δημιουργηθεῖ κατὰ μῆκος τοῦ Ναοῦ χαμηλὸν «πεζούλι», ὕψους 0,40 μ. καὶ πλάτους 0,50 μ., τὸ ὁποῖον, παρὰ τὸ πρόχειρον τῆς κατασκευῆς του, ἀποβαίνει ἀρκετὰ χρήσιμον εἰς τοὺς ἐπισκέπτας τοῦ Ναοῦ, οἱ ὁποῖοι τὸ χρησιμοποιοῦν ὡς κάθισμα.

Κόγχη

Ὑπεράνω τῆς εἰσόδου καὶ εἰς ἀπόστασιν 0,25 μ., ὑπάρχει ἀβαθῆς κόγχη ἐπὶ τῆς ὁποίας ἱστορεῖται ἡ εἰκὼν τοῦ ἐν τῷ ἱερῷ Ναῷ τιμωμέ-

νου Τιμίου Προδρόμου. Ἐκ τῆς κόγχης καὶ εἰς τὸ δεξιὸν ἄκρον τῆς κεντρικῆς κεραίας τοῦ σταυροῦ εὐρίσκεται ἐντοιχισμένη μικρὰ ἐκ λευκοῦ μαρμάρου πλάξ, ἡ ὁποία φέρει διὰ μικρογραμμάτου γραφῆς ἐπιγραφὴν καὶ ἡ ὁποία ἀναφέρεται εἰς τὴν πρώτην ἀνακαίνισιν τοῦ Καθολικοῦ τῆς Μονῆς. Εἰς τὸ ἀριστερὸν δὲ ἄκρον τῆς κεντρικῆς κεραίας τοῦ σταυροῦ, καὶ εἰς τὸ αὐτὸ ὕψος μὲ τὴν προαναφερθεῖσαν, ὑπάρχει ὁμοίως ἐντοιχισμένη καὶ ἑτέρα παρομοία πλάξ, ἡ ὁποία κατ' ἐμὲ ἀποτελεῖ τὴν πρώτην κτιτορικὴν ἐπιγραφὴν τοῦ Ναοῦ. Δυστυχῶς ὁμως ἐκ τῆς φθορᾶς τοῦ χρόνου τὰ γράμματα ἔχουν καταστραφεῖ ἀνεπανορθώτως καὶ καθίσταται μᾶλλον ἀδύνατος ἡ ἀνάγνωσις αὐτῆς παρὰ τὰς συνεχεῖς καὶ κοπιώδεις προσπάθειας πού κατεβλήθησαν.

Κωδωνοστάσιον

Εἰς τὴν ἀπόληξιν τῆς κεντρικῆς κεραίας αὐτῆς τῆς πλευρᾶς καὶ δὴ ἐπὶ τῆς ἀετωματώδους στέγης κατεσκευάσθη μεταγενεστέρως, δι' ἰσοδόμου συστήματος ἐκ πωρολίθου κωδωνοστάσιον διαταράσσον κατὰ κάποιον τρόπον τὴν ἰσορροπίαν τῆς ὅλης ἐντυπώσεως. Τοῦτο διακρίνεται εὐκρινέστατα, ὅτι εἶναι μεταγενέστερον κτίσμα, ὄχι ἀρχαιότερον τοῦ 19ου αἰῶνος, καὶ ἐκ τοῦ ὅτι δυσκόλως προσαρμόζεται εἰς τὸ ὅλον τοῦ παλαιότερου ναοῦ. Τὴν νεωτέραν τοποθέτησίν του καθιστοῦν φανεράν ἄφ' ἐνός μὲν τὰ ὑλικά τῆς δομῆς του καὶ ἡ προσεκτικὴ κομψὴ ἀνοικοδόμησις του, ἄφ' ἑτέρου δὲ

ἡ προξενηθεῖσα μικρὰ φθορὰ εἰς τὸ ἀέτωμα τῆς πλευρᾶς. Πέραν ὅμως αὐτῶν εἶναι κομψότατον καὶ ἀπαραιτήτων διὰ τὴν Μονήν.

Διάταξις κεράμων

Ἰδιαιτέρως ἐνδιαφέρουσα ὅμως ἐνταῦθα εἶναι ἡ διαμόρφωσις τοῦ συστήματος τῆς στεγάσεως τοῦ ναοῦ, κατὰ τὴν ὁποίαν παρουσιάζεται ἀνάγλυφον τὸ σχῆμα τοῦ σταυροῦ, ὡς συμβαίνει ἄλλωστε εἰς τοὺς περισσοτέρους ναοὺς αὐτοῦ τοῦ τύπου. Ἡ θόρειος κεραία τοῦ σχηματιζομένου σταυροῦ ὡς καὶ ἀντίστοιχος νοτία καλύπτονται ὑπὸ ἀμφικλινοῦς στέγης. Τὸ αὐτὸ ὁμοίως συμβαίνει καὶ μὲ τὴν δυτικὴν καὶ ἀνατολικὴν κεραίαν τοῦ σταυροῦ, εἰς τὸ αὐτὸ ὕψος συναντήσεως συμπεριλαμβανομένου δὲ καὶ τοῦ ἀντιστοίχου τμήματος τοῦ ἱεροῦ Βήματος, μέχρι τῶν ἀψίδων. Τὰ τέσσαρα πλάγια γωνιαία διαμερίσματα καλύπτονται ὁμοίως ἀπὸ χαμηλοτέρας ἐπικλινεῖς στέγας. Ἀπὸ τὸ αὐτὸ ὕψος τῶν γωνιαίων διαμερισμάτων ἀρχεται καὶ ἡ ἐπικλινῆς στέγη τῆς κεντρικῆς ἀψίδος τοῦ Ἱεροῦ, ἐνῶ αἱ τῶν δύο πλαγίων, τῆς Προθέσεως καὶ τοῦ Διακονικοῦ, συναντῶνται ἔτι χαμηλότερον. Εἰς τὸ μέσον τῆς στέγης καὶ εἰς τὸ σημεῖον τῆς διασταυρώσεως τῶν κεραιῶν τοῦ σταυροῦ ὑψοῦται κομψότατος τροῦλλος ὡς τὸ ἀποκορύφωμα τοῦ ναοῦ. Οὗτος εἶναι ὀκτάπλευρος μὲ τὴν αὐτὴν τε-

χνικὴν ὠκοδομημένος καὶ τὸν αὐτὸν κομψὸν τρόπον ἐστεγασμένος. Εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ἔχει τοποθετηθεῖ μέγας σιδηροῦς σταυρός. Ὁλόκληρος ἡ στέγη ἐκαλύπτετο ἄλλοτε ὑπὸ τῶν χαρακτηριστικῶν κεράμων τῆς ἐποχῆς τῆς ἀκμῆς τῶν ναῶν τοῦ τύπου τούτου, ὡς μαρτυροῦν πλεῖστοι ἐξ αὐτῶν ἀκόμη διασωθεῖσαι. Καὶ ὁ τρόπος στεγάσεως γενικῶς παρατηρεῖται αὐστηρὸς καὶ καλῶς ὑπολογισμένος. Καὶ εἶναι πράγματι ἀξιοπρόσεκτος ἡ καθόλου διάταξις τῆς στέγης τοῦ Ναοῦ, λόγω τῆς ἐξαιρέτου κλιμακωτῆς καλύψεως τῆς, ἡ ὁποία ἀρχίζει ἀπὸ τῆς ὑψηλότερον εὐρισκομένης ὀριζοντίου θάσεως τοῦ τροῦλλου, τῶν τεσσάρων ἐν συνεχείᾳ ἀμφικλινῶν στεγῶν τῶν γωνιαίων διαμερισμάτων καὶ τῆς κεντρικῆς ἀψίδος τοῦ Ἱεροῦ καὶ τῶν ἔτι χαμηλότερον δύο ἀκραιῶν ἀψίδων τῆς Προθέσεως καὶ τοῦ Διακονικοῦ. Τοῦτο δηλοῖ ἄριστον συνδυασμὸν συστήματος στεγάσεως καὶ εἰς τὸν ἐξωτερικῶς προσθλέποντα τὸν Ναόν. Παρὰ τὴν λιτὴν τοιχοποιῖαν τοῦ προξενεῖ ἰδιαιτέραν ἐντύπωσιν ἡ πλαστικότης του, ἡ ὁποία ὀφείλεται ἀκριβῶς εἰς τὴν εἰς ποικίλον ὕψος τοποθέτησιν τῶν στεγῶν τῶν διαφόρων τμημάτων του, καθότι διὰ τῆς συνεχοῦς ἀναβάσεως τῶν ἐπιπέδων τῶν στεγῶν τῶν ἐπὶ μέρους διαμερισμάτων τονίζεται ὁ πρὸς τὰ ἄνω ἄξων τοῦ ναοῦ, καταλήγων εἰς τὸν τροῦλλον.

(Συνεχίζεται)

Τὰ περὶ τὴν μάχην τῆς "Ἀμπλιανης (14.7.1824) καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς ἀπορρέοντα

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΟΥΤΣΟΚΛΕΝΗ

Γιὰ νὰ ἐκπληρωθοῦν οἱ ἐλπίδες καὶ νὰ πραγματοποιηθοῦν τὰ ὄνειρα χρειάζεται πάντοτε θαθεῖα πίστη καὶ ἀπόφαση γιὰ θυσίες.

Καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση τοῦ 1821, ποὺ ἐξερράγη ὕστερα ἀπὸ ἀφόρητη δουλεία 400 ἐτῶν καὶ διήρκεσε 7 ὀλόκληρα χρόνια εἶναι ἀναμφιβόλως ἀποτέλεσμα τέτοιας θαθεῖας πίστεως καὶ διαθέσεως γιὰ θυσίες.

Μιά ἐξέγερση, ποὺ ξαπλώθηκε μὲ ἀφάνταστη ὀρμὴ καὶ ἔδειξε τόση ἀντοχὴ καὶ καρτερία, φανερὸ εἶναι ὅτι δὲν ἐβασίσθη μόνο στὰ καριοφίλια καὶ τὰ γιαταγάνια τῶν ἰγωνιστῶν, ἀλλὰ καὶ στὴν εὐψυχία τους, τὴν ἑλληνικὴ εὐψυχία, καὶ στὴν ἀπόφασή τους νὰ ἐλευθερωθοῦν ἢ νὰ πεθάνουν. Ἀπόδειξη ἀποτελεῖ ἡ ἀθρόα προσέλευση ὄλων τῶν Ἑλλήνων. Ἡγεμόνες τοῦ Φαναριοῦ, κλέφτες ἀπροσκύνητοι, δυναμικοὶ ἄρματωλοὶ, τολμηροὶ θαλασσινοὶ, καρτερικοὶ ἱερωμένοι, ἀλλὰ καὶ ὄλος ὁ ἀνώνυμος λαός, οἱ ταπεινοὶ σκλάβοι, ποὺ ἐπὶ αἰῶνες ὑφίσταντο, χωρὶς μετριάσμο, τὰ δεινὰ τῆς αὐθαιρεσίας τοῦ «ἀφέντη»,¹⁷ ὅλοι αὐτοί, οἱ χθεσινοὶ ραγιάδες, ἔγιναν τώρα λιοντάρια καὶ διεκδικοῦσαν τὴν «ὑπὲρ γλυκυτάτην» ἐλευθερίαν. Μοναχοὶ τους, χωρὶς καμμιά βοήθεια, μὲ

μέσα ἀνύπαρκτα, ἀλλὰ μὲ ὁδηγοὺς τοὺς χτύπους τῆς καρδιάς τους, θάδισαν πρὸς τὰ ἔμπρός, ἐπιτέλεσαν ἄθλους ἀνδρείας ἀπιστεύτους, ὑπέφεραν τὰ πάνδεινα, θασανίστηκαν ἀπ' τὴν ὠμὴ δύναμη τοῦ ἐχθροῦ καὶ τὶς μωροφιλοδοξίες τὶς δικές τους, ἔφθασαν στὸ χεῖλος τοῦ ὀλοκληρωτικοῦ ἐξολοθρεμοῦ, ἀλλὰ ποτὲ ΔΕΝ λύγισαν. Ἡ ἀντοχὴ, ἡ ὑπομονή, ἡ πίστη καὶ ἡ καρτερία ΔΕΝ τοὺς πρόδωσαν. Κατεστραμμένοι, ἀποδεκατισμένοι, αἰμόφυρτοι ἔφθασαν στὸ τέρμα καὶ εἶδαν ἀπελευθερωμένη μιὰ γωνιά τῆς προγονικῆς γῆς καὶ τὴ δημιουργία ἐνὸς μικροῦ κράτους.

Πολλές εἶναι οἱ μάχες ποὺ ἔγιναν στὴν Ἐπανάσταση αὐτή, πολλές οἱ μεγάλες πράξεις καὶ πολλοὶ οἱ ἄνθρωποι ποὺ μὲ τὸν ἡρωϊσμό τους ξέφυγαν ἀπ' τὸ μεγαλύτερο θάνατο, τὸ θάνατο τῆς ἀνωθυμίας, καὶ πῆραν, μιὰ θέση στὴν ἱστορία καὶ τὰ ὀνόματά τους — ἀθάνατα πλέον — ἔγιναν αἰῶνια σύμβολα ἐνὸς δίκαιου, μεγάλου, ἀγώνα γιὰ τὴν τιμὴ καὶ τὴν ἐλευθερία.

Μιά ἀπ' τὶς σημαντικότερες, γιὰ τὰ γενικότερα ἀποτελέσματα καὶ ἐπιπτώσεις τῆς μάχης τοῦ ἐπτάχρο-νου ἀγώνα, εἶναι ἡ μάχη τῆς "Ἀμπλιανης Παρνασσίδας, ποὺ ἔγινε στὶς 14 Ἰουλ. 1824, καὶ ἕνας ἀπ' τοὺς

πρωταγωνιστάς και κυρίους συντελεστάς τῆς νίκης εἶναι ὁ Νάκος Πανουργιάς.

Ὁ Νάκος Πανουργιάς κατήγετο ἀπὸ μεγάλη κλεφταρματολικὴ οἰκογένεια τοῦ Ἁγίου Γεωργίου Παρνασσίδος, πού γιὰ μεγαλύτερη ἀσφάλεια καὶ εὐχέρεια δράσεως, εἶχε ἐγκαταλείψει τὸν εὐκολοπρόσιτο Ἅγιο Γεώργιο γιὰ νὰ ἐγκατασταθῆ στὴν ἀπρόσιτη, τότε, Δρέμισσα, πού σήμερα φέρει τὸ ὄνομά τους. Ἦταν γυιὸς τοῦ Πανουργιά Πανουργιά, τοῦ ὀνομαστοῦ γιὰ τὴν ἀνδρεία, σύνεση καὶ ἀγαθότητα ἀρματωλοῦ τῶν Σαλῶνων, ὁ ὁποῖος πρῶτος, στὴν Στερεὰ Ἑλλάδα, μαζί μὲ τὸν Ἐπίσκοπο Ἡσαΐα, κήρυξε τὴν Ἐπανάσταση στὸν Προφήτη Ἥλια Παρνασσίδος, ἀπελευθέρωσε τὰ Σάλωνα, πολέμησε στὴν Ἀλαμάννα, ἀνδραγάθησε στὰ Βασιλικά, ἀγωνίστηκε σ' ὅλη τὴ Στερεὰ Ἑλλάδα καὶ τὴν Πελοπόννησο καὶ στὸ τέλος — γέρος πιά — παρέδωσε στὴν ὑπηρεσία τοῦ Ἐθνους τὸ γυιό του Νάκο.

Ὁ Νάκος Πανουργιάς σημείωσε σημαντικὴ δράση στὰ Βασιλικά καὶ διέπρεψε στὴ μάχη τῆς Ἀμπλιανῆς, πού τὸν καθιέρωσε σάν ὀπλαρχηγό. Ἀγωνίστηκε τὸ 1825 στὴ μάχη τῶν Πεντεορίων, στὸ μοναστήρι τῆς Ἱερουσαλήμ / Λεβάδειας καὶ ἔλαθε μέρος σ' ὅλους τοὺς ἀγῶνες τοῦ Καραϊσκάκη στὴν Ἀνατολικὴ Στερεὰ Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἀττικὴ. Ὁ Κυβερνήτης, Ἰωάννης Καποδίστριας τοῦ ἀπένειμε τὸ βαθμὸ τοῦ πεντακοσιάρχου καὶ ὁ Ὄθων τοῦ ὑποστρατήγου. Τὸ 1843 χρημάτισε βουλευτῆς Παρνασσίδος καὶ τὸ 1854, ὅταν ἐξεργράγη ὁ Κριμαϊκὸς πόλε-

μος, εἰσέβαλε στὴ Θεσσαλία καὶ ἀγωνίστηκε γιὰ τὴν ἀπελευθέρωσή της. Πέθανε στὴν Ἀμφισσα τὸ 1863.

Αὐτὴ ἦταν, ἐν συνόψει, ἡ δράση ἑνὸς ἀπ' τοὺς πρωταγωνιστάς τῆς μάχης τῆς Ἀμπλιανῆς, πού καὶ φέτος πέρασε ἀπαρατήρητη ἀπ' ὄλους, μιὰ καὶ οἱ περισσότεροι ἱστορικοὶ τὴν ἀποσιωποῦν ἢ μόλις καταδέχονται νὰ τὴν ἀναφέρουν. Κι' ὅμως, ἡ σημασία της ὑπῆρξε τεραστία καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ ἐξ ὄλων τῶν μαχῶν πού τὴν ἀκολούθησαν, ἀπορρέοντα εἶναι σημαντικά.

Βρισκόμαστε στὶς ἀρχές τοῦ 1824. Ἡ ἀδυναμία τῶν Τούρκων νὰ καταπνίξουν τὴν Ἐπανάσταση στὰ τρία προηγούμενα χρόνια ἀνάγκασαν τὸ Σουλτάνο νὰ ζητήσῃ τὴ βοήθεια τοῦ Μωχάμετ Ἄλυ τῆς Αἰγύπτου, παραχωρώντας σ' αὐτὸν τὴν Κύπρο καὶ τὴν Κρήτη. Καὶ τὸ κοινὸ τουρκοαἰγυπτιακὸ σχέδιο καταστολῆς τῆς ἐξεγέρσεως, πού καταστρώθηκε, προέβλεπε εἰσβολὴ Τούρκων στὴ Στερεὰ, ἀπόβαση Αἰγυπτίων στὴν Πελοπόννησο καὶ τὴν ἀπὸ κοινοῦ ἐξουδετέρωση τοῦ ἐλληνικοῦ στόλου καὶ τὴν κατάληψη τῶν νησιῶν Ὑδρας, Σπετσῶν, Ψαρῶν κλπ. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ἡ Ἐπανάσταση θὰ κατεπνίγετο. Ἡ ἐποχὴ ἐξ ἄλλου θεωρήθηκε ὡς ἡ πλέον κατάλληλος γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ σχεδίου τους καὶ οἱ πιθανότητες γιὰ τὴν ἐπιτυχία του ἦταν πάρα πολλές. Οἱ ἀδιόρθωτοι Ἕλληνες, παρωθούμενοι ἀπ' τὶς ἀντιζηλίεις καὶ τὶς μωροφιλοδοξίες τους εἶχαν ἐμπλακεῖ σὲ ἔριδες κι' ἀνεγκλήσεις καὶ ὠδηγοῦνταν σ' ἐμφύλιο πόλεμο. Κάθε μορφῆ στρατιωτικῆς προετοιμασίας καὶ δράσεως κατὰ τοῦ ἐχθροῦ εἶχε πα-

ραμεληθῆ, τὸ δάνειο τῶν 800.000 λιρῶν Ἀγγλίας εἶχεν κατασπαταληθῆ, γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση κομματικῶν συμφερόντων καί, γενικά, τὰ θεμέλια τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ τῆς ὁμοψυχίας τῶν ἀγωνιστῶν, πού τόσα εἶχαν κατορθώσει τὰ πρῶτα χρόνια τῆς ἐξεγέρσεως, εἶχαν ὑποσκαφθῆ. Καὶ τὸ χειρότερο, οἱ διαμάχες τῶν φατριῶν εἶχαν φθείρει τὴν ἡγετικές φυσιογνωμίες τοῦ Ἀγῶνα, ὅπως τὸν Κολοκοτρῶνη, τὸν Ἀνδρουτσο, τὸν Καραϊσκάκη, τὸν Παπαφλέσσα ἢ τοὺς εἶχαν ἐξοντώσει, ὅπως τὸν Α. Οἰκονόμου κ.ἄ. Καὶ χρειάστηκαν μεγάλες συμφορές, ὅπως ἡ κατάπιξη τῆς Ἐπαναστάσεως στὴν Κρήτη, ἡ καταστροφή τῆς Κάσου καὶ τῶν Ψαρῶν, γιὰ νὰ ἀφυπνισθοῦν, ν' ἀναλογισθοῦν τὴν εὐθύνους καὶ ν' ἀντιδράσουν στὸν θανάσιμο κίνδυνο πού διέτρεχε ἡ ἱερὰ ὑπόθεσή τους. Μέχρι τότε ὅμως τὰ πράγματα, εἶχαν ἀφεθῆ στὴν τύχη τους. Οἱ Αἰγύπτιοι ὅμως εἶχαν ἀποβίβαστεῖ στὴν Κρήτη καὶ ἐτοιμάζονταν νὰ ξεκινήσουν γιὰ τὴν Πελοπόννησο καὶ ὁ Σουλτᾶνος ἐτοιμάζε τὴν ἐκστρατεία του στὴν Στερεὰ Ἑλλάδα. Ἀνέθεσε τὰ καθήκοντα τοῦ στρασκήρη στὸν Δερβίς Πασᾶ καὶ τοῦ ἔδωσε ἀξιόλογους βοηθούς, ὅπως τὸν Ὁμέρ Βρυώνη, τὸν Περκόφτσαλη τῆς Λάρισας τὸν Ὁμέρ τῆς Εὐβοίας κ.ἄ.

Τὸ σχέδιο προέβλεπε ἐπίθεση ἀπὸ τρεῖς κατευθύνσεις. Ὁ Ὁμέρ Βρυώνης θὰ ξεκινούσε ἀπ' τὰ Γιάννενα καὶ ξεκαθαρίζοντας τὴ Δυτικὴ Στερεὰ Ἑλλάδα θὰ ἔφθανε στὴν Ναύπακτο. Ὁ Ὁμέρ τῆς Εὐβοίας θὰ ξεκαθάριζε τὴν Ἀττικοβοιωτία καὶ θὰ κατέληγε στὸν Ἴσθμὸ τῆς

Κορίνθου, καὶ ὁ Δερβίς Πασᾶς, μὲ τὸν Περκόφτσαλη καὶ τὸν Ἀμπᾶζ πασᾶ, θὰ ξεκαθάριζε τὴν Ἀνατολικὴ Στερεὰ Ἑλλάδα, θὰ κατελάμβανε τὰ Σάλωνα καὶ θὰ κατέληγε καὶ αὐτὸς στὴ Ναύπακτο ὅπου θὰ συναντοῦσε τὸν Ὁμέρ Βρυώνη. Ἀπὸ ἐκεῖ, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ τουρκικοῦ στόλου, θὰ περνοῦσαν στὴν Πελοπόννησο καὶ μὲ τὴ βοήθεια τῶν Αἰγυπτίων θὰ κατέπνιγαν τὴν Ἐπανάσταση κι' ἐκεῖ.

Τὸ σχέδιο ἦταν καλὸ, καὶ ἐφαρμόσιμο, καὶ ὁ κίνδυνος προφανῆς καὶ ἄμεσος.

Μὲ τὴν προθέσει αὐτῆς ὁ Δερβίς ἔφθασε στὸ Λιανοκλάδι στὴν 14 Ἰουνίου 1824, ὅπου καὶ στρατοπέδευσε. Κατὰ τὰ τέλη τοῦ Ἰουνίου ἀπέστειλε 1000 περίπου ἄνδρες νὰ καταλάβουν τὰ Σάλωνα, ἀλλὰ δὲν κατόρθωσαν νὰ φτάσουν ἐκεῖ. Στὴν ἀρχὴς Ἰουλίου ἀπέστειλε, γιὰ τὸν ἄλλο σκοπὸ, ἄλλο σῶμα, μὲσω Μουσούνισης, ἀλλὰ οἱ ὀπλαρχηγοὶ τῆς Δωρίδος Σκαλτσοδημος, Σαφάκας κ.ἄ., ἔκλεισαν τὴν διαθᾶσει τῆς ὄρεινῆς αὐτῆς περιοχῆς καὶ τὸ ὑπεχρέωσαν νὰ ἐπιστρέψει ἄπρακτο. Μετὰ τὴν ἀποτυχία τούτου ὁ Δερβίς διέταξε ὅλη τὴ δύναμή του, 6000 πεζοὺς καὶ 1000 ἵππεις, νὰ ἐπιτεθοῦν καὶ νὰ διανοίξουν ὁδὸ πρὸς τὰ Σάλωνα. Οἱ Ἕλληνες πού ἀντελήφθησαν, ἐπιτέλους, τὸν μεγάλο κίνδυνο, ἔεχασαν τὴν διαφορῆς τους καὶ ὁμονοοῦντες ἀπεφάσισαν νὰ τοὺς ἀναιχαιτίσουν.

Συγκεντρώθηκαν 1180 ἄνδρες, ἤτοι 600 τοῦ Πανουργιᾶ, 250 Σουλιῶτες ὑπὸ τοὺς Γιώργη Δράκο, Διαμάντη Ζέρβα, Γιώτη Δαγκλῆ καὶ Χριστόφορο Περραιβὸ — αὐτὸς μᾶς

Ξέδωσε τὰ στοιχεῖα τοῦτα — 200 τοῦ Παν. Νοταρᾶ καὶ 130 τοῦ Κίτσου Τζαβέλα καὶ ἀποφάσισαν νὰ ἀμυνθοῦν στὴ στενὴ διάβαση τῆς Ἀμπλιανης, ἀνάμεσα στὸν Παρνασσὸ καὶ τὴ Γκιώνα. Ἀνέθεσαν δὲ στὸν Νάκο Πανουργιᾶ τὴν ὀχύρωση τῆς τοποθεσίας. Μὲ τὶς ὁδηγίες του οἱ Ἕλληνες καὶ τὴν λήψη τῶν ἀναγκαιῶν μέτρων, ἀπέφραξαν μὲ κομμένα ἔλατα τὸ πέρασμα γιὰ νὰ ἐξουδετερώσουν τὸ ἵππικὸ τοῦ ἐχθροῦ, καὶ ἀνήγειραν δέκα προμαχώνας, δέκα «ταμπούρια», ἀπὸ ξηρολιθιά — τὰ ἐρείπιά τους σώζονται μέχρι σήμερα — κατάλληλα γιὰ κυκλικὴ ἀμυνα, γεγονόςς ποῦ μαρτυρεῖ τὴν ἀκλόνητὴ ἀπόφασή τους ν' ἀμυνθοῦν πρὸς πᾶσαν κατεύθυνση καί, πάντως, νὰ μὴν ὑποχωρήσουν, ἀλλὰ νὰ πέσουν ἐκεῖ.

Ἡ μάχη ἄρχισε τὸ πρωῖ 14.7. 1824, γύρω στὶς 9 καὶ κράτησε μέχρι τὸ βράδυ. Τρεῖς ἔφοδους ἔκαναν οἱ Τούρκοι, ἀλλὰ καὶ οἱ τρεῖς ἀπεκρούσθησαν μὲ σημαντικὲς γι' αὐτοὺς ἀπώλειες. Παρὰ τοῦτο ὅμως, τὸ ἀποτέλεσμα ἐξακολουθοῦσε νὰ παραμένει ἀμφίροπο καὶ ἡ τύχη τῆς μάχης δὲν εἶχε κριθῆ. Τὴν κρίσιμη ἐκείνη στιγμή ὁ Θεὸς τῆς Ἑλλάδος ἔδειξε τὴν ἀγάπη του γι' αὐτή. Ὁ καπετάνιος τοῦ Πανουργιᾶ Καλμούκης, ποῦ μὲ 200 περίπου ἄνδρες κατέβαινε ἀπ' τὸν Παρνασσό, ἀντιληφθεὶς τὴν μάχην, σπεύδει, προσβάλλει τὸ ἀριστερὸν τῶν Τούρκων καὶ προκαλεῖ σύγχυση σ' αὐτούς. Τὴ σύγχυση αὐτὴ ἐκμεταλλεύεται ἀμέσως ὁ Κίτσος Τζαβέλλας καὶ μὲ σφοδρὴ ἐπίθεση ἀναγκάζει τοὺς Τούρκους νὰ ὑποχωρήσουν καὶ ἐν συνεχείᾳ νὰ τραποῦν εἰς φυγὴν. Σὲ

λίγο, καὶ ἔπειτα ἀπὸ σκληρὸ ἀγῶνα, ἔσπασε καὶ τὸ κέντρο καὶ ἔπειτα τὸ δεξιὸ τῶν Τούρκων καὶ ἡ καταδίωξη γενικεύτηκε. Οἱ Τούρκοι ἔπαθαν πανωλεθρία καὶ «οὔτε τὸ ἥμισυ τοῦ στρατεύματος ἠθέλεε σωθῆ ἂν ὁ ἥλιος ἐχάριζεν εἰς τοὺς Ἕλληνας μίαν ἔτι ὥραν ὑπὲρ τὸ προωρισμένον», γράφει ὁ Περραιβός, ὁ ὁποῖος στοχάζεται: «τὰ ὀστᾶ αὐτῶν θέλει ὑπάρχουσι διὰ πολὺν χρόνον ἀκόμη».

Οἱ συνολικὲς ἀπώλειες τῶν Τούρκων ἀνῆλθαν εἰς 3.000 περίπου, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ πασᾶς Σουλεϊμάν μπέης τῆς Ζίχνας, καὶ τῶν Ἑλλήνων εἰς 37, ἐνῶ πολλὰ λάφυρα, ὑποζύγια, πολεμοφόδια, τροφές, ὅπλα, δυὸ κανόνια, ἡ σκηνὴ τοῦ Περκόφτσαλη καὶ εἰκοσιτρεῖς σημαῖες ἔπεσαν στὰ χέρια τῶν Ἑλλήνων.

Κατατρομαγμένοι καὶ ἀποδεκατισμένοι οἱ Τούρκοι, ἔφθασαν στὴν Γραβιά καὶ ἐκεῖ στρατοπέδευσαν μὴ ἀποτολμῶντες πλέον τὸ παραμικρό. Οἱ Ἕλληνες, μὲ συνεχεῖς ἐπιδρομές, τοὺς παρενοχλοῦσαν μέρα - νύχτα καὶ δὲν τοὺς ἄφηναν οὔτε μιὰ στιγμή ἡσυχίας. Ἡ ἀφιξὴ 4000 Ἀλβανῶν δὲν ὠφέλησε σὲ τίποτα καὶ μιὰ ἀπόπειρα ποῦ ἔγινε στὶς 14 Σεπτεμβρίου κατέληξε στὴ μάχη τῆς Πανάσαρης Γραβιάς μὲ ὀλέθρια γι' αὐτοὺς ἀποτελέσματα. Ἐπειτα ἀπ' αὐτὰ ὁ Δερβὶς ὀλοκληρωτικὰ ἠττημένος ἐγκατέλειψε, στὶς 7 Ὀκτωβρίου, κάθε προσπάθεια καὶ ἐπέστρεψε στὴ Λάρισα. Λέγομεν ὀλοκληρωτικὰ ἠττημένος γιὰτὶ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μάχης τῆς Ἀμπλιανης γαλβάνισε τὴν ψυχὴ καὶ τὴν θέληση ὄλων τῶν Ἑλλήνων τῆς Στερεᾶς, ἀ-

πάλυνε τις διαφορές τους, και έπειτα από μία σειρά μάχες, υποχρέωσαν τον Όμερ της Εύβοιας να επιστρέψει άπρακτος. Αποτέλεσμα της άποτυχίας της έκστρατείας ήταν η θανάτωση του Δερβίς.

«Ο Δερβίς πασαός έστερήθη τιμής και έπομένως και ζωής από τον Σουλτάνο» γράφει ο Περραιβός.

Η μάχη της "Αμπλιανης, θεωρείται μιá άπ' τις σημαντικώτερες του Άγώνα, γιατί έκρινε την τύχη της έκστρατείας του Δερβίς πασα, διετήρησε ελεύθερη την Στερεά Ελλάδα και συνέβαλε θετικά και στην τελική έκβαση της πολύχρονης εξέγερσεως. Ανέτρεψε το καλοδοουμένο, μεγαλεπήβολο σχέδιο του έχθρου και ματαίωσε το ένα σκέλος του, έξουδετερώνοντας μιá σοβαρωτάτη άπειλή.

Δέν είναι δύσκολο ν' άντιληφθή κανένας ποιá θάταν η τύχη της Έπαναστάσεως άν η Στερεά Ελλάδα κατελαμβάνετο άπ' τους Τούρκους το καλοκαίρι του 1824 και, άκόμα πιό πολύ, εάν όλος αυτός ο στρατός, οδηγούμενος από άνθρώπους της αξίας του Όμερ Βρυώνη, εισέβαλεν στην Πελοπόννησο.

Ποιός θα μπορούσε ν' άντεπεξέλθη; Οί διχασμένοι Έλληνες, — κυθήρηση, πολιτικοί, και όπλαρχηγοί — παρ' ότι είχαν προειδοποιηθή, για τον επικρεμάμενο κίνδυνο, άδιαφορούσαν, και μοναδική τους προσπάθεια ήταν η έξουδετέρωση του άντιπάλου. Ματαίως, ύποστηρικταί και πράκτορες, τους γνωστοποιούσαν τις προετοιμασίες και τá σχέδια των Τούρκων και των Αίγυπτίων.

Δέν ενδιαφέροντο ούτε για τις δραστηρίες έέργειες του Ίμπραήμ ούτε για τις έντολές του Σουλτάνου: «προσέτι πρόσταξε (ό Σουλτάνος), όλη του τή δύναμη και τους διδεις το δικαίωμα να κτυπήσουν, να άφανίσουν, να σκλαβώσουν όλον το μέρος της Ελλάδος και νησιά... από έπτá χρόνων και επάνω σκλάβον δέν θέλει, μόνον σπαθί». Άδιαφορούσαν άκόμα για τις προτροπές και συμβουλές φίλων που συνιστούσαν : «... και να σάς παρακινήσω να άποκαταστήσετε την ένωσιν και την δύναμιν όπως ρίψητε μακράν ύμων τά κακά...», όπως γράφει ο GIUSTI.

“Όσα όμως δέν έπετεύχθησαν εις την Πελοπόννησον έγιναν στην Στερεά Ελλάδα. Η όμοψυχία και η συνένωση των δυνάμεων ξαναποκατέστησαν την ίσχύ των Έλλήνων και η μάχη της "Αμπλιανης άποτελεί καρπό τούτων.

Για το λόγο αυτό η άδιάφορη στάση των ιστορικων είναι περισσότερο κατακριτέα. Η παρασιώπηση ή ή άπλη άναφορά της νίκης των Έλλήνων στην "Αμπλιανη δέν άδικεί άπλως τους συμμετασχόντας σ' αυτή και στερεί την τιμή της προσφορας μιáς περιοχής. Άποσιωπά, το κυριώτερον, τά άγαθά άποτελέσματα της όμοψυχίας και της άνυστερόβουλης κοινής προσπαθείας, σ' έποχή που τά πάθη και ό άλλησπαραγμός έκορυφούντο, και στερεί τους έπερχομένους από ένα λαμπρό παράδειγμα. Τους στερεί άκόμα τή δυνατότητα να διδαχθούν ότι πρέπει να εύρίσκεται πάντα σ' έγρήγορη το αίσθητήριο εκείνο που η έγκαιρη λειτουργία του έ-

κανε ίκανούς τούς μαχητάς τῆς
"Αμπλιανης ν' ἀντιληφθοῦν τὸν ὀ-
λισθηρὸ δρόμο καὶ τούς συνέφερε.

Εἶναι πασιφανῆς ἡ ἀλήθεια τῶν
γραφομένων ἀπ' τὸν ἐθνικὸ μας
ποιητῆ: «γόνυ Ἑλλήνων δὲν τρέ-
μει ἔμπρὸς εἰς τὸν κίνδυνον ἀλλὰ
ἔμπρὸς εἰς ἓνα πάθος, σὲ μιὰ ἀρ-
ρώστια πού συχνὰ μαραίνει τὶς δά-
φνες τῆς κεφαλῆς τους». Γιατί, ὅ-
σες φορές προτιμήσαμε, ὡς λαός,
τὸ «σκῆπτρο τῆς δολερῆς» πάντα
φθάσαμε στὸ χεῖλος τοῦ κρημονοῦ
καὶ χρειάστηκε κάτι τὸ συγκλονι-
στικὸ γιὰ νὰ συνέλθουμε.

Κι' ἂν ἀναλογισθοῦμε πόσο γρή-
γορα ὁ ἐμφύλιος πόλεμος ἔσβυσε
τ' ἀπίστευτα κατορθώματα τῆς Ἑ-
παναστάσεως τοῦ 1821, πόσο εὐκο-
λα ὁ διχασμὸς τοῦ 1917 ἐξουδετέ-
ρωσε τὰ κέρδη τῆς ὁμοψυχίας του
1912—13 καὶ ὠδήγησε τελικὰ τὴν
Ἑλλάδα τῶν δύο ἡπείρων καὶ πέν-

τε θαλασσῶν στὴν κατάρρευση καὶ
τὸν ξερριζωμὸ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς
Ἰωνίας, πόσο τραγικὰ ἡ διχόνοια
τῆς κατοχῆς διέγραψε τὸ μεγαλοῦρ-
γμα τοῦ 1940 στὰ βορειοηπειρωτι-
κὰ θουνὰ καὶ μᾶς στέρησε τὴ χαρὰ
τῆς νίκης μετατρέποντας τὸ δάφνινο
στεφάνι σ' ἀκάνθινο, τότε, εὐκολα
θ' ἀντιληφθοῦμε τὴ σημασία τῆς
προβολῆς παραδειγμάτων ὅπως τῆς
μάχης τῆς "Αμπλιανης καὶ θ' ἀ-
κούσουμε τὸ πρόσταγμα τῶν και-
ρῶν.

Καὶ τοῦτο πρέπει ὄχι μόνο νὰ τ'
ἀκούσουμε, ἀλλὰ καὶ νὰ τὸ ὑλο-
ποιήσουμε γιατί πρέπει κάποτε νὰ
καταπολεμήσουμε τὴν ἀδυσώπη-
τη μειονεξία τοῦ χαρακτῆρα μας,
πὺ προϋπάρχει, τὴ συστηματικὴ
διχόνοια, ν' ἀναγνωρίσουμε τὴν ἔν-
νοια τῆς διαφωνίας, ν' ἀποχτήσου-
με τὸ ταλέντο τοῦ σοβαροῦ διαλό-
γου καὶ, μὲ κανένα τρόπο, νὰ μὴν
μετατρέπουμε τὴ διαφωνία σὲ πά-
θος, ἐχθρότητα, μίσος.

Φίλοι ἀναγνώστες,

Διατηρεῖστε σὲ καλὴ κατάσταση τὸ τεῦχος τοῦτο. Τὰ ἄλλα
πὺ θὰ ἐπακολουθήσουν θὰ τὸ συμπληρώσουν καὶ ὅλα μαζί θὰ
κάνουν ἓναν τόμο χρήσιμο γιὰ κάθε βιβλιοθήκη.

Τὸ περιοδικὸ μας διατίθεται δωρεάν. Ἐὰν σᾶς ἐνδιαφέρει
ζητεῖστε το στὰ Γραφεῖα τῆς Ἑταιρείας Φωκικῶν Μελετῶν, Πα-
νουργιᾶ 1, Ἄμφισσα. Ἐφ' ὅσον δὲν ἔχει ἐξαντληθεῖ θὰ σᾶς τὸ
στείλουμε εὐχαρίστως.

ΜΙΑ ΣΟΥ ΚΑΙ ΜΙΑ ΜΟΥ

ΜΗΤΣΟΥ ΕΛΑΤΟΥ

Έτσι και φέρεις τή ματιά σου γυροβολιά στη φύση, όπου και αν βρίσκεσαι, εύκολα θα διαπιστώσεις τήν αφάνταστη πολυμορφία της και τις μεγάλες διαφορές της. Βουνά βλέπεις έδω, κάμπους εκεί, θάλασσες πιο κάτω. Καρπερή είναι ή γήϊ έτούτη, — στο ένα σου δίνει δέκα, — φτενή εκείνη — παίρνεις δέν παίρνεις τὸ σπόρο πίσω, — «άρμυρες» παραπέρα, — δέν φυτρώνει τίποτα —: Άλλους τόπους ψήνε: ή ζέστα, άλλους σαρώνει τὸ κρύο, άλλους νεκρώνουν αιώνιοι πάγοι. Άνομοισμορφία βασιλεύει απ' άκρη σ' άκρη, θαρρείς πως ὁ Πλάστης συχάθηκε τὰ ἴδια — φέρνουν, λείει τή θαρειστημάρα — και ἔπλασε τὸν κόσμο ανάκατα — «άλλα λάγια και άλλα τράγια», — σκορπώντας τὰ καλά ὅπως τοῦρθε. Άλλοῦ τὰδωσε ἔλα μαζεμένα — πλούσια τὰ ἔλεή — και άλλου λιγοστά και μίξερα — φτώχεια και τῶν γονέων —. Ὅπου ἔρριξε χῶμα καθαρό — διπλακωτισμένο — απλώθηκαν κάμποι ἀτέλειωτοι, — ὅσο κόβει τὸ μάτι σου και ἀκόμα — παχειά και πλούσια γῆς. Και ὅπου πέταξε τὰ «ἀποκ'σαρίδια» — σκύβαλα και πέτρες — ὀρθώθηκαν βουνά πανύψηλα, άγρια και απλησίαστα, χωρίς οὔτε μιὰ χούφτα χῶμα, ἔτσι: για νὰ φυτρώσει λίγο χορτάρι και νὰ γλυκάνει τή σκληράδα τῆς πέτρας. Παράδεισο: είναι εκείνοι, τόποι «ἀδικημένοι» ἔτούτοι. Μά και οἱ Μοῖρες, πὸν σάν κάτι γεννηθεῖ στὸν κόσμο τοῦτο, τρέχουν και γράφουν τὸ ριζικό του, στάθηκαν τὸ ἴδιο ἀδικες. Εἶδαν τὸν παχὺ κάμπο, τὸν ἡμερο, και χαμογέλασαν, τριαντάφυλλα ἀνθισαν τριγύρω — λουλούδισε ὁ τόπος. Εἶδαν και τ' άγρια βουνά, τὰ κακοτρά-

χαλα, και κατσούφιασαν, μολύδι θαρρείς στάθηκε στὸ στῆθος τους ή πέτρα, άγκάθια και τριβόλια φύτρωσαν. Και ἔγραψαν τὸ ριζικό τους, και ἔτσι, ἀπὸ τότε γίνεται: Τ' άγρια ἀνεμόδροχα σκορπάνε τὸν ὄλεθρο στὸ βουνό, τσακίζουν τὰ δάση του, ρημάζουν τὰ θοσκοτόπια του μά τὰ νερά τους — θολά απ' τὸ κούρσεμα τῆς πλαγιάς — ὁ κάμπος ὁ παχὺς τὰ χαίρεται, πλούσια τροφή γι' αὐτὸν και γόνιμο ἀφράτισμα. Άλλά και τὰ νερά τῆς ἀνάβρας, πὸν ὀρμητικὰ ἀναβρῦζουν στὸ κεφαλάρι και εὐφραίνουν τὸν κάμπο, τοῦ βουνου γέννημα δέν εἶναι: —; Ὁ γεροβράχος, ὅμως, πὸν τὰ μαζεῦει στάλα - στάλα στὰ σπλάχνα του, καταδικάστηκε νὰ μένει ξερός και διψασμένος, ἐνῶ ὁ κάμπος ὁ ἀχόρταγος χαίρεται ἀπλόχερα τὸν ξένο κόπο, ὀροσολογιέται και πρασινίζει ὀλοχρονίς.

Γιατι τέτοια βλέπεις, ἦταν ή γραφή: τὰ φτωχά βουνά, τὰ «ἀδικημένα», νὰ ὑπηρετοῦν τὸν πλούσιο κάμπο, τὸν προνομιούχο.

Τόπος ὀρεινός και «ἀδικημένος» εἶναι ή πατρίδα μας, ή Φωκίδα. Πολλά τὰ «ἀποκ'σαρίδια» πὸν ὁ Πλάστης πέταξε στὸ μέρος τοῦτο, πολλά και μεγάλα τὰ βουνά πὸν ὀρθώθηκαν. Ἐδῶ βρίσκεις τ' ὀμορφο βουνό, τὸν χιλιστραγουδισμένο Παρνασσό, ἔδῶ τήν πανύψηλη Γκιώνα, τήν ἀπάτητη, ἔδῶ τὰ περήφανα Βαρδούσια με τήν Καταδόθρα, τήν κλεφτοφυληά. Χῶρος για τίποτα' άλλο — νισάφι πιά τὰ βουνά — δέν ἔχει μείνει. Ὅπου και ἂν κυττάξεις παντοῦ τὰ ἴδια θ' ἀντικρύσεις: Βουνά θεόρατα, κορφές ἀπάτητες,

πλαγιές απόκρημνες, φαράγγια άγρια, χαράδρες άπατες. Έκει πού τελειώνει τόνα βουνό — δόξα σοι ό Θεός — έκει άρχίζει τάλλο — βοήθα Παναγία — άλυσιδα άτέλειωτη. Όπου και άν τά βήματά σου σέ φέρουν πάλι σάρες και χούνες, πάλι διάσελα και γκρεμούς, πάλι κοτρώνια και κριτσόπια θ' άπαντήσεις — τά ίδια και τά ίδια — γύμνια και ξεραίλα παντού. Λιγιστά τά δάση, πιό λιγιστοί οί λόγγοι, άσήμαντη ή ποικιλία τών δέντρων. Φυσικό όμως είναι. Πώς νά ριζοβολήσουν στην πέτρα τά δέντρα, πώς νά θλαστήσουν, νά ριξουν μπόι και νά ίσκιώσουν τόν τόπο; Φτενό και άδύναμο τó χώμα, ξεπλυμένο άπ' τή βροχή, πώς νά τά θρέψει; Και πώς ν' άβγατίσουν όταν ή χιονοθύελλα και τ' άγριοβόρι τά συντρίβει κάθε τόσο, ή γίδα τά κορφολογάει άσταμάτητα, τó τσεκούρι τού χωριάτη τά πελεκάει άλύπητα — αυτά για όλες του τίς χρεΐτες —, ό κασμάς τού καρβουνιάρη δέν άφήνει τίποτα όρθό; Πώς ν' άντέξει τó δάσος στην τόση καταδρομή; Ό άρχοντας τού βουνού, ό περήφανος έλατος ό λεβεντόκορμος, όλο και λιγοστεύει, κοντεύει πια νά χαθεί και μαζί μ' αυτόν χάνεται ή όμορφιά τού βουνού, σβύνει ή ζωή του. Η φλογέρα τού τσοπάνη βουβαίνεται σιγά - σιγά — χάθηκε ή δροσιά τής ρεματιάς και ό παχύς ίσκιος όπου καθόταν —, ό χαρούμενος άχός τής «άρμωτισιάς» τού κοπαδιού, κατασταριές κουδούνια, όλο και άραιώνει — λιγότεφαν οί βοσκές, φύγαν τά κοπάδια, ρήμαξαν τά μαντριά. Χάθηκαν τ' άγρίμια και τά πουλιά τού δάσους, πάψαν οί φωνές τους και τά κελαιδίσματα, έρήμωσε ό τόπος. Οί φτέρες και τά σίθαμνα, — στρωσιδι καταπράσινο τού βουνού — κιτρινίζουν τώρα ξεραμένα, τó νεράκι τής πηγής, πού άμέριμνο κελάρυζε και δρόσιζε τó διαδάτη, στέρεψε και ή άγρια πέτρα δείχνει, κάθε μέρα πιό πολύ, τή σκληρή μορφή

της. Και τó έλαφρό άγέρι τού βουνού, δροσιά και μύρο μαζί, γίνεται τώρα πύρινη άνάσα τó καλοκαίρι και παγωνιά άβάσταχτη τó χειμώνα. Κρίμα!

Κείνο πού δέν κλονίστηκε άκόμα είναι τó πολύρριζο πουρνάρι, τó σιδερόξυλο, άδιαφιλονίκητος κυρίαρχος τού βουνού και τής πέτρας. Αυτό δέν λογαριάζει τή χιονοθύελλα και τó βορριά, δέν ψηφάει τó κορφολόγημα τής γίδας, δέν φοβάται τó τσεκούρι και τόν κασμά. Τόση δά ριζούλα ν' άπομείνει άρκετή είναι για νά ξαναθλαστήσει, νά κεφαλώσει και, κάθε άνοιξη, νά ρίχνει τά ροδάμια του — σωστό λουλούδινο καταρράχτη, στόλισμα τής σκληρής πέτρας —. Είναι, πές, τó «στοιχειό» τού βουνού, τ' άγαθό και τó αιώνιο, πού θά ύπάρχει όσο ύπάρχει βουνό και πού άέναα θά τó προστατεύει και θά τ' όμορφαίνει. Οί ρίζες του πάντα θά κρατούν σφιχταγκαλιασμένο τó λιγιστό χώμα τής πλαγιάς και στόν άπάγγειο του όλο και κάτω φυτρώνει — σκίνος για πάλιουρας, καθρίτσα για άρκουδόβατος — πού θά σκεπάζει, όλοένα πιό πολύ, τή γύμνια τού βράχου. Δόξα σοι ό Θεός. Είναι και αυτό κάτω.

Και έκει κάτω, χαμηλά, στα πόδια τών βουνών, στόν πάτο τής βαθιής χαράδρας πού τά χωρίζει, έκει όπου κατακάθησε τó λιγιστό χώμα, γίναν οί μικρές κοιλάδες τού τόπου μας, τά μοναδικά ισώματα. Τό μέρος τούτο είναι πιό στρωτό — «πατιέται» — και πιό ήμερο — όλο και κάτω πρασινίζει —. Και, πρώτο άπ' όλα τó στριφτόξυλο τού βουνού, ή άγρελιά, ήμερωμένο, έληά πιά, πλημμυρίζει: τίς κοιλάδες, τρέφει τόν άνθρωπο μέ τόν καρπό του και τέρπει τó μάτι μέ τήν άργυροπράσινη θάλασσα τών φύλλων του. Ευλογημένο κλαρί, στ' άλήθεια.

Σ' αυτόν έδω τόν τόπο, τόν κακοτράχαλο και άγονο, ζήσαν οί παππούδες και

οί προσπαππούδες μας. Κατοίκησαν σέ σπηλιές, σάν τ' ἀγρίμια, καί πάλεψαν σκληρά μέ τήν ἀγρία φύση καί τὰ ἀνελέητα στοιχεία της, ἀλλά καί μέ τίς ἀναρίθμητες ἀναποδιές τῆς ζήσης, γιά νά ἐπιβιώσουν. Κρατήθηκαν μέ νύχια καί δόντια, θαρρεῖς, στόν τόπο τοῦτο, ἀγωνίστηκαν ἀσταμάτητα, γενηές καί γενηές, μέχρι πού στό τέλος κατάφεραν νά τόν ὑποτάξουν. Ἐρριξαν ρίζες γερές, θγάλαν βλαστάρια, κεφάλωσαν. Ὅσο καί ἂν κορφολόγαγε ὁ χάρος, ὅσο καί ἂν ξερρίζωνε ἡ ἀνέχεια, πάντα ἀτί ξέμενε, — ἡ πουρναρόρριζα — καί ξαναβλάσταινε, αὐγάταινε καί γέμισε σιγά - σιγά τόν τόπο. Καί τὰ καινούργια βλαστάρια γίναν ἕνα μ' αὐτόν — παιδιὰ τοῦ τόπου — πήραν τὰ σουσούμια του, διδάχτηκαν ἀπ' τῆ ζωῆ του. Στό σιδερένιο κορμί τους — ἴδιο πουρναρόξυλο — φώλησε ψυχῆ δυνατή καί περήφανη, σάν τοῦ ἀετοῦ πού πάντα στά ψηλά πετάει. Ἀπ' τόν ἔλατο πήραν τῆ λεβεντιά καί τήν ἰσάδα, ἀπ' τὸ γαλανὸ οὐρανὸ, τὸ γελαστό, τήν καθαρὴ καρδιά, τήν ἄδολη. Ἡ φύση πού τοὺς τριγύριζε στάθηκε σχολειὸ τους καί τὰ πλάσματά της οἱ πρῶτοι δάσκαλοί τους. Ἀπ' τὸ λύκο μάθαν νά κάνουν τίς δουλειές τους μονάχοι τους — ποτέ μὴν καρτερεῖς ἀπ' τόν ἄλλο —, ἀπ' τὸ μυρμηγκι πήραν τῆ μεθοδικότητα — μάζευε τὸ καλοκαίρι γιά νάχεις τὸ χειμῶνα —, ἀπ' τὴν ἀστραπή τῆ γρηγοράδα — στὸ ἄψε - σβῆσε ἡ σκέψη γίνεται πράξη —, ἀπ' τὸ γερο - βράχο, πού τόν χτυποῦν τ' ἀστροπελέκια καί οἱ μπόρες, τήν καρτερικότητα. Ἐὸ πείσμα καί ἡ ἐπιμονή τους θυμίζει τὴν πέτρα πού μᾶς πνίγει — κεφάλια ἀγύριστα — καί ἡ ἀψάδα τους τὸ ληθκλαρο π' ἀνάθει καί κορώνει μεμιᾶς ἀλλὰ καί μεμιᾶς σβύνει. Μ' αὐτὰ γιά ἐφόδια ἄρχιζαν τὸ σκληρὸ ἀγῶνα καί μ' αὐτὰ ζῆσαν — φευτοζῆσαν ἂν θές — ἐδῶ πάνω γενηές ἀναρίθμητες. Λιγιστὸ ἦταν πάν-

τοτε τὸ θιὸς τους, ἀγνωστες οἱ βολές, ἀνύπαρκτες οἱ ἀπαιτήσεις τους — παραβῶ κόσμο δὲν εἶδαν, δὲν ἀκουσαν, τί νά ζητήσουν; — Λιτὴ ἡ ζωῆ τους — ψωμί καί κρεμμύδι —, σκληρὸς ὁ καθημερινὸς ἀγῶνας — μεροδούλι, μεροφαί —, ἀνάπαυση καμμιά — μονάχα στὰ μνήματα —. Ἀπλοὶ καί ἄκακοὶ ἀνθρώποι, ἀπραγοὶ καί ἀπονήρευτοι — κατὰ κανόνα —, γενιῶνταν καί μεγάλωναν μέσα στὴν ἀγρία φύση, κάτω ἀπ' τὸ μάτι τοῦ Θεοῦ, σύμφωνα μέ τίς ἐπιταγές Του καί μέ τίς πατροπαράδοτες ἠθικὲς ἀρχές, τίς αἰώνιες. Ἀπ' τὰ γεννοφάσκια τους συνήθιζαν στίς ἀνάγκες τῆς δουλειᾶς καί στίς ἀπαιτήσεις τοῦ τόπου ὥστε τρανεύοντας — στὰ δώδεκα — ἦταν ἔτοιμοι γιά τὸν σκληρὸ ἀγῶνα τῆς ζωῆς. Διάβαιναν ἀφοδὰ νύχτα ἀφέγγαρη τ' ἀπάτητα μονοπάτια — τὰ «σύρματα», — ξέραν πού τρανεύει ἡ ἀνηφόρα — ὄχι νταηλίκι καί «τ' ἀστῆθι» ἐδῶ —, πού θγάζει ἡ σάρα, πού κόβεται τὸ σιάδι, πού ἀρχινεῦει ἡ κατηφόρα καί ἀνάλογα κανόνιζαν τὸ κουράγιο καί τῆ χρεία τους. Μέτραγαν μέ μιὰ ματιὰ δλόκληρο κοπάδι — κατοσταριές κεφάλια —, βρίσκαν πιδὸ λείπει, μάντευαν πού θὰ τὸ θρουν. Πρόβλεπαν μέ σιγουριά τὸ θαρὺ χειμῶνα — τὸν ἀποκλεισμό — καί τὸ ξεστὸ καλοκαίρι — τὴν ἀναχορτιά — καί ἀνάλογα πορεύονταν. Ἐέραν τοῦ τόπου τὸ κάθε τι. Ἐέραν πού τραδάει τ' ἀστροπελέκια — Θεὸς φυλάξοι —, πότε κατεβάζει ἡ σάρα, πού βαρκώνει ἡ ἀπλωσιά, πού κρατάει βδέλλα, πού «σουρταριάζουν» τὰ γίδια, πού «στρουγκιάζουν» τὰ πρόβατα. Ἐέραν ποιὸς τόπος θγάζει φασόλια βραστερά, πού θδοκιμάει ἡ φακή, πού ἀποδίνει τὸ σάρι καί τὸ κριθάρι, πού ὁ βίκος καί ἡ ρόδη. Ἐέραν γιά τὴν κάθε ἀρρώστια ἀνθρώπου ἡ ζωντανοῦ, ξέραν τὰ βοτάνια πού τὴν γιαινον, ξέραν καί πού θὰ τᾶθρουν. Ἐέραν καί χίλια δυὸ ἀκόμα, ὅσα ἡ ζήση δίδαξε

στις γενηές που πέρασαν και όσα οι πατεράδες τους τους μάθαν για να μπορέσουν να ζήσουν και ν' αναστήσουν φαμελιές.

Νταραβέρια με τον έξω κόσμο δεν είχαν, ούτε τάθειαν. Άλλοίμονο στο δύσμοιρο βουνίσιο που ή χρεία τον έφερνε στην πόλη. Ήταν κυριολεκτικά χαμένος, σαν ζωντανό που ξέκοψε απ' το κοπάδι και δεν ξέρει που να πάει. Οι φαρδοί δρόμοι τουκοθαν τα πόδια, ή πολυκοσμία τον φόδιζε, ή βαζούρα τον τάραζε, ζύπναγε, θαρρείς, μέσα του το ένστικτο του άγριμου. Μά δικαιολογημένα. Τι θέλει ή άλεπου στο παζάρι και ο βλάχος στην πόλη; Γι' αυτό μόλις τέλευε ή χρεία τίποτα δεν τον κραταγε εκεί κάτω, μακάρι ο Θεός ο ίδιος. Άνηφόριζε με διάση στο βουνό, λές και τον κυνηγούσαν, και μονάχα σαν έπιανε τα ψηλώματα στεκόταν, έπαιρνε ανάσα και συνέρχονταν. Κάλλιο πουρναρόρριζα...

Για ζωή στα «χαμπ'λώματα» δεν γινόταν κουβέντα. Δυνατό ήταν το κάμα του ήλιου κει κάτω, πολλά τα θαρκά και τα βουρλάμια, πήχτρα τα κουνούπια και τα ζούμπερα, από που να πρωτοφυλαχτείς; "Άσε τις θέρμες που σε λυώνουν ζωντανό, άμα σε πιάσουν. Τρέμεις σαν ζαγάρι, κιτριλίλα σε πλακώνει, μέχρι αίμα σε πάει. Σπληνιάρης καταντάς και ζωντανός ακόμα μυρίζεις χωματίλα! Πλούσιος τόπος, δεν λέω, παχειά και καρπερή ή γής, πολλά τα νερά — άς είναι καλά οι άνάθρες του βουνο — αλλά τί τα θές; Δεν κάνει για μάς. Δεν γίνεται να ζεις άντάμα με την άρρώστια και την άνημπόρια, μακρυνά απ' τον καθαρό άέρα του βουνο, απ' τη δροσιά του δάσου, απ' τη μυρωδιά του θυμαριού, τη ζωοδότρα. Κάτι ξέραν οι παππούδες μας που τον άναθεμάτισαν : «Βρέ κάμπε άρρωστιάρηκε, βρέ κάμπε μαραζιάρη», δεν είπαν; "Έτσι βέβαια είπαν και μεγάλο δίκχη είχαν. Είδες ποτέ

σου καμπίσιο να ναι λεβέντης; Ποτέ!!.. "Όλοι σπληνιάρηδες και μαραζωμένοι, άκαιρα - παράκαιρα, είναι. "Ίδιο χτικιό. "Αντάμωσες καμπίσιο που να ναι παλληκάρι και να το λές: ή καρδούλα του; Μπα!! Τσαναογλύφτες και προσκυνημένοι είναι ούλοι και από καρδιά, άστα! Ντίπ για ντίπ. Μά και αν πεις πως έχουν τόση δά, σαν του πουλιού, θά ναι, μικρή και τρεμουλιάρικη. Φτου, διάολε, μακρυά από μάς. "Έφαγες ποτέ νόστιμο ζωντανό στον κάμπο; "Όχι δά!! Παστωμένο στο ξύγκι είναι, δε γλωσσιάζεται, και από νοστιμάδα ούτε κουβέντα. "Ίδιο άχυρο. Τότενες;

Βρήκες πουθενά στον κάμπο άποτοιμές για να λακίσεις και κρυφάνες για να χωθείς σαν σε γυρεύει τ' άπόσπασμα και ο φορατζής; Είδες πουθενά σπηλιές, ζαστάνες ή πουρνομαζιές που, σαν χωθείς, ούτε του Θεού το μάτι δεν σε βλέπει; Που είναι οι σάρες και οι ρεματιές, οι χούνες και τα φαράγγια, οι κορφές και τα διάσελα που έτσι και σκαπέτησες άντε να σε βρουν; Που τέτοια στον κάμπο! Καρακαμπίλα δλόγυρα, ταψι δλόιδιο, και άντε να φυλαχτείς. Μωρέ δεν είναι για μάς ο κάμπος. "Ά, μπα!! μπα!!

Και ζήσαν δω πάνω χρόνια άναρίθμητα.

Στον κόσμο όμως τουτον τίποτα δεν είναι αιώνιο και ο πετροκαταλύτης χρόνος όλο και κάτι φέρνει, όλο και κάτι αλλάζει. Κάποια μέρα λοιπόν μερικοί βουνίσιοι, θές από άνάγκη θές από πεθυμιά για άλλαγή, πήραν το δρόμο για τα «χαμπ'λώματα». Δειλά - δειλά κατηφόρισαν, κοντοστάθηκαν για λίγο στα ριζοδούνια, προχώρησαν ύστερότερα κατακαμπίς, πλησίασαν το γιαλό στο τέλος, φτάσαν στο κύμα. Στήσαν εκεί τα τσαρδιά τους πρόχειρα, και στις άρχές μέναν μονάχα το χεϊμώνα για ξεχειμαδιό, στο ύστερα όμως

καθήσαν δλοχρονίς. Καλλιεργήσαν τή γής — χόρτασαν φωμί, άνοιξαν δρόμους — πήγαν παραπέρα, είδαν άλλο κόσμο — μάθαν καινούργια πράματα. Βρέξαν τά πόδια τους στή θάλασσα — ξεφοδήθηκαν τό νερό, είδαν τίς νοστιμιές της — γίναν ψαράδες. Γιαλό - γιαλό πήγαιναν στήν άρχή, ξεθάρρεψαν έπειτα — ξανοίχτηκαν στό πέλαγος και στά στερνά κάναν τό μεγάλο θήμα — πέρασαν στήν Πέρα Πάντα, γίναν ναυτικοί. Ταξίδεψαν στους ώκεανούς — γνώρισαν άλλους ανθρώπους, είδαν μεγάλες πολιτείες — πράματα και θάματα, άνοιξαν τά μάτια τους — πλάτυνε ό νοός τους. Νταραβερίστηκαν μ' άλλους ανθρώπους, άρχισαν τίς τράμπες, δώσαν - πήραν, άπόχτησαν λεφτά και άέρα. Φτειάξαν σπίτια δίπατα, άπόχτησαν συνήθειες ξενικές, φόρεσαν ρούχα φράγκικα, μάθαν στίς βολές. Παρατήσαν τά γαιδουρομούλαρα, πήραν άλογα λεπτοπόδαρα και άμαξες για σεργιάνι. Ραχατλίδικα πράματα μαθές, αλλά τί νά γίνει; 'Ο κόσμος πάει μπροστά! Πάψαν νά ναι χωριάτες, θαπεί ζωντόβολα και λύκοι μονόχωτοι, άκονίστηκε τό μυαλό τους — ρολόι καλοκουρνιασμένο έγινε — έβλεπαν όλο πιό μακριά, σκαρφίζονταν καινούργιες δουλειές και άλισθερίσια. Με μιά λέξη γίναν χωραίτες.

Τώρα όμως πού ψήλωσαν, πήραν τά μυαλά τους άέρα και άρχισαν νά καταφρονούν τίς ρίζες τους. Ντρέπονταν νά μολογήσουν τή σειριά τους, περιφρονούσαν τούς βουνίσσιους — τ' άδέρφια τους —, «θλάχους» τούς άνέβαζαν «μπουνταλάδες» τούς κατέθαζαν. Αυτοί, βλέπεις, ήταν τώρα χωραίτες, «σαίνια», και ότι εκάναν ήταν καλώς καμωμένο μιά και είχαν τόν παρά. Και οί καυμένοι οί βουνίσσιοι, φαρμακωμένοι άπ' τή συμπεριφορά και τήν καταφρόνια των άδερφιών τους, κλείνονταν όλο και περισσότερο στό καδούκι τους. Μά όταν τό κακό παράγινε

και δέν άντεξαν άλλο τήν πόζα και τό κοκκόρεμα, τότε ξεσπάθωσαν και άρχισαν ν' άνταποδίνουν τά ίσια. Τ' άπλοϊκό έρώτημα : «χωραίτης είσαι για άνθροπος», — έρώτημα και μπηχτή μαζι — πού αβθόρμητα άνέβηκε στά χείλια τους, έκανε τούς χωραίτες νά σκυλιάσουν και ό... καυγάς άναψε και κόρωσε. Τό τί ακολουθήσε δέν λέγεται. 'Η διαμάχη κράτησε πολύ καιρό — χρόνια δλόκληρα — και αναρίθμητα είναι τά παρατάγουδα, οί φάρσες, τ' άνέκδοτα, οί έμμετρες σάτυρες, οί σπαρταριστές ιστορίες πού μολογιώνται μέχρι σήμερα και προκαλούν τό γέλοιο για τήν τσουχετή διακωμώδηση προσώπων και συνηθειών και τό θαυμασμό για τό λεπτό χιούμορ, τήν όξύνοια και τήν έτοιμολογία των άντιπάλων.

Κάποτε, λέει μιά ιστορία, χρειάστηκε νά κατεβεί στή Σκάλα ό Μήτρος τ' Θανατούλα. 'Ηταν μεγάλη χρεία νά περάσει άντίπερα, στή μεγάλη πόλη, και μονάχα με θάρκα μπορούσε νά πάει μιά και τούς χώριζε ή θάλασσα. Με κρύα καρδιά ξεκίνησε άπ' τό χωριό, φορτωμένος στόν ώμο τό ταγάρι με τά χρειώδη και κρατώντας στό χέρι τή γκλίτσα του. 'Από μέρες άναλογιζόταν τό ταξίδι και έχανε τόν ύπνο του, τώρα όμως πού ροδόλαγε κατά τά «χαμπ'λώματα» τό κακό μεγάλωνε. 'Ενοιωθε νά σφίγγεται ή καρδιά του, νά κόβονται τά γόνατά του, νά φεύγει ό «άέρας» του. Πάει ή λεβεντιά τού βουνίσσιου, πάει ή σιγουριά, πάει τό λύγισμα τού κορμιού, πάει τό βάδισμα τ' άνάλαφρο, λές και δέν πατάε στή γή. 'Από άετός περήφανος, πουλάδα κοτοφειρισμένη κατάντησε. Μωρέ τί είναι τούτο; Κοντά πενήντα χρόνια πού ζεί στό βουνό ποτέ δέν ένοιωσε έτσι. Λές νά ναι: «άντισμα» για «βασκαμός;» "Α! μπά, Τού κάμπου είναι. Πώς μπορού, μωρέ, και ζοϋν έδω κάτω, ε; Πώς μπορούν; "Εμ, γι' αύ-

τὸ εἶναι κατακίτρινοι καὶ χλεμπονιάρηδες.
"Αεὶ στὸν δὲξαποδῶ γιὰ τόπος.

"Ἐκεῖ ποῦ ξόρκαγε τὸ κακὸ καὶ πάγα-
νε νὰ καλωσυνέψει ἐκεῖ τοῦρχονταν στὸ
νοῦ τ' ἄλλο τὸ διαολεμένο πρᾶμα, ἢ θάρ-
κα, καὶ τοῦρχονταν ζαλάδα. Πῶς νὰ μπεις
σὲ κείνη τὴν καρούτα, ποῦ δλοένα κουνιέ-
ται δῶθε - κείθε, καὶ νὰ ξανοιχτεῖς στὸ
πέλαγος; Λίγο τῶχεις; Μονάχα ποῦ τὸ
σκέφτεσαι πιάνεται ἡ ψυχὴ σου. "Ἄσε τὴν
ἀναγούλα καὶ τὸ ξερατὸ ποῦ δὲν ἔχουν
σταματημὸ. "Ἀσχημα, πολὺ ἄσχημα τὰ
πράγματα. Γιατί μωρὲ Θεοῦλη μου τᾶφτεια-
ξες ἔτσι στραβά κι' ἀνάποδα; Τόσα βουγὰ
ἔφτειαξες — γέμισες τὸν τόπο —, δὲν ἔρ-
ριχγες καὶ κἀνα - δυὸ πετροῦλες καταδῶ-
θενε, νὰ μολῶσει ἡ θάλασσα καὶ νὰ περ-
νᾶμε ἀντίπερα μὲ τὰ πόδια, χωρὶς θάρκες
καὶ τὰ τέτοια; Τί θάρχανες; Δὲν τᾶφτεια-
ξες καλά, Θεοῦλη μου, καὶ τώρα τήρα τί
τραβᾶμε! "Ἀχ, γιατί, Μεγαλοδύναμη;

Μὲ τίς σκέψεις αὐτὲς ἔφτασε ὁ Μῆτρος
στὴ Σκάλα. Δισταχτικά, φοβισμένα, τρά-
θηξε κατὰ τὸ μῶλο ἀπ' ὅπου φεῦγαν εἰς
θάρκες. "Ἄλλο ξάφνιασμα ὅμως τὸν περιμέ-
νε ἐκεῖ. Πήχτρα ἢ θάλασσα ἀπὸ πλεοῦμε-
να, μεγάλα καὶ μικρά, ποῦ στέκονταν ἐ-
κεῖ παλουκωμένα, σὰν τὰ γιδερά στὴ βρ-
σκή, καὶ ποῦ κουνιῶνταν μὲ ἓνα τρόπο ποῦ
σοῦφερνε ἀνακάτωμα. Πῶς νὰ μπεις κεῖ
μέσα ποῦ αὐτόνος ὁ διάολος δὲν ἔχει στατὸ
ἀλλὰ πηγαίνει πέρα - δῶθε, λὲς καὶ θάρ-
θει καπάκι; Καὶ πῶς νὰ νταγιαντίσεις
κείνο τὸ θεομπαίχτη τὸ θαρκάρη ποῦ βρί-
σκει τὴν εὐκαιρίαν νὰ σὲ περιγελάει ἀ-
σταμάτητα; Τί νὰ τοῦ πεις καὶ αὐτουνοῦ
τοῦ κερατᾶ; ἔ; Γιὰ μιὰ στιγμὴ σκέφτηκε
νὰ τὰ παρατήσῃ ὅλα καὶ νὰ γυρίσῃ στὸ
χωριὸ ἀλλὰ ἄς ὄψεται ἢ ἀνάγκη, ποῦ ἦ-
ταν τρανή, καὶ τὸ φιλότιμο, ποῦ τὸν ἔ-
σπρωγνε μπροστά. "Ἐτσι πῆρε τὴν ἀπό-
φασιν. Θὰ μπεῖ καὶ ὁ Θεὸς βοηθός!

Μόλις ἔκανε νὰ προχωρήσῃ μιὰ φωνὴ
ἀκούστηκε πίσω του: — «'Ε! πατριώτη,

γιὰ ποῦ τῶθαλες;» καὶ τὸν σταμάτησε. "Ἦ-
ταν ἓνας Σκαλιώτης, ὁ καπτὰ Νικόλας-
Παληὸς ναυτικὸς, κοσμογυρισμένος, διαό-
λου κάλτσα, χωρατατζῆς ἀδιόρθωτος, πάν-
τα ἔτοιμος γιὰ νίλα, πρωτοστατοῦσε στὸν
πόλεμο μὲ τοὺς βλάχους.

Σὰν εἶδε τὸν ἀμήχανο βουνίσιο, μάντε-
ψε μεμιάς τίς σκέψεις καὶ τοὺς φόβους του
καὶ σκαρφίστηκε τὴ νίλα. Τὰ κρυφόπε μὲ
κάτι φίλους ποῦπιγαν καφὲ πιὸ κεῖ καὶ ὕ-
στερα πλησίασε τὸ Μῆτρο καὶ τοῦ μίλη-
σε. Στ' ἄκουσμα τῆς φωνῆς ὁ Μῆτρος τι-
νάχτηκε ξαφνιασμένος καὶ ἀσυναίσθητα ἔ-
σφιξε τὸ ταγάρι του. "Ὀλες οἱ καχυποφίεις
τοῦ βουνίσιου, ὅλοι οἱ φόβοι: γιὰ τοὺς χω-
ραῖτες ζῦπνησαν μέσα του μεμιάς. Ποῖός
νᾶναι τοῦτος δῶ ποῦ τοῦ κρένει καὶ τὸν
λέει μάλιστα καὶ πατριώτη; Ποῦ τὸν ζέ-
ρει; Τί νὰ γυρεῦει ἄραγε; Γιὰ κράτα κα-
λὰ τὴ γκλίτσα, Μῆτρο, γιατί τοῦτα δῶ τὰ
λυκοπιάσματα δὲν ἔχουν μπέσα. "Ὁ καπτὰ
Νικόλας ὅμως, σὰν νὰ μὴν κατάλαβε τί-
ποτα, συνέχισε:

— «Γιὰ τὴν Πέρα Πάντα εἶσαι, πα-
τριώτη;»

— «Ναί», ἀποκρίθηκε μὲ μισὸ στόμα ὁ
Μῆτρος.

— «Τότε, ἄκου τί θὰ σοῦ πῶ καὶ δὲ θὰ
χάσεις», ξανάπε ἐκεῖνος.

— «Τί πρᾶμα;» ρώτησε ξερὰ ὁ Μῆ-
τρος.

— «Κάτι ποῦ σὲ νοιάζει», ψιθύρισε ὁ
καπτὰ Νικόλας, κυττάζοντας ζερβόδεξα,
τάχα προφυλαχτικά. «Εἶναι μυστικὸ ὅμως
καὶ γι' αὐτὸ μὴ μὲ θγάλεις στὰ φόρα. Λό-
γω τιμῆς πατριώτη;»

Καὶ πρὶν ὁ Μῆτρος ἀπαντήσῃ, ἐκεῖνος
συνέχισε:

— «Βλέπεις τούτους δῶ τοὺς θαρκάρη-
δες; "Ἄτιμη ράτσα, σκυλόψαρα σωστά, στέ-
κουν πάντα ἀπίκο νὰ σὲ χάψουν. Σὲ θάζουν
στὸ σκυλοπνίχτη καὶ σὲ ταράζουν στὶς βόλ-
τες, τάχα κόντρα ὁ φέρας, ἴσαμε νὰ ζαλι-
στεῖς. Καὶ σὰν φτάσεις στὴν Πέρα Πάν-

τα λυμένοις ἀπ' τὴν ἀναγκοῦλα καὶ τὸν ἐμετό, θρίσκουν τὴν εὐκαιρία νὰ σοῦ πάρουν τριπλά γαῦλα. Καὶ ὕστερα στὴν ταβέρνα τὸ κάνουν βούκινο γιὰ τὸ βλάχο πού τοὺς ἤρθε σὰν χάνος. Εἶναι τὸ χούι τους τέτοιο. Κατάλαβες;

— «Κατάλαβα», εἶπε ὁ Μῆτρος ἀποκαρδιωμένος — «Ἐξέρω ἐγὼ τί κληρες τοῦ διόλου εἶναι, μὰ τί νὰ κάνω;»

— «Τότε ἄκου, πατριώτη», ἐπέμεινε ὁ καπτὰ Νικόλας. «Φαίνεσαι καλὸς ἄνθρωπος, τοῦ Θεοῦ, καὶ εἶναι κρίμα νὰ τὴν πάθεις. Ἄκου τὸ μυστικὸ καὶ ξέρε το γιὰ πάντα. Σὰν πέσει γιὰ καλὰ ἢ γύχτα ἢ θάλασσα πῆξει. Πέτρα γίνεται καὶ σὰν θέλεις μπορεῖς νὰ περάσεις ἀντίπερα μὲ τὰ πόδια, φτάνει νὰ κάνεις γρήγορα!»

— «Τί μ' ἔλεις μουρέ;» ρώτησε ὁ Μῆτρος καχύποπτα. «Πῆξει ἢ θάλασσα;»

— «Ναί, μὰ τὸν Ἄη Νικόλα, πατριώτη», τὸν βεβαίωσε ὁ καπτὰ Νικόλας σοβαρά, κάνοντας τὸ σταυρὸ του. «Πῆξει σοῦ λέω. Τὸ κρατᾶμε ὁμῶς μυστικὸ γιατί πρέπει νὰ ζήσουν καὶ τοῦτοι, χωριανοὶ εἶναι. Ὀλέπεις.»

Ὁ Μῆτρος στάθηκε γιὰ λίγο ἀμίλητος. Πρῶτη βολὰ ἄκουε τέτοιο πρᾶμα. Ἄκου πῆξει ἢ θάλασσα; Ἔλα Θεούλη μου. Ἄλλὰ πάλι γιατί νὰ τὸν κοροϊδέψω; τοῦτος ἀφοῦ δὲν ἔχει νὰ κερδίσει τίποτα;

— «Καὶ πῶς θὰ καταλάβω ὅτι ἔπηξε γιὰ νὰ κινήσω;» ρώτησε.

— «Εὐκολο εἶναι», τὸν βεβαίωσε ὁ καπτὰ Νικόλας. «Σὰν πέσει γιὰ καλὰ τὸ σκοτάδι θὰ καθήσεις ἐδῶ στὸ μῶλο καὶ κάθε πέντε λεπτά θὰ χτυπᾶς τὴ θάλασσα μὲ τὴ γκλίτσα. Μόλις καταλάβεις πῶς ἔπηξε καλὰ — ξέρεις δὲ ἐσὺ ἀπὸ τέτοια — ξεκίνα ἄφοβα. Ἔχεις μπροστά σου τρεῖς - τέσσερες ὥρες καιρὸ. Πίστεύω νὰ προκάμεις.»

— «Καὶ βέβαια θὰ προκάμω», ἀπάντησε ὁ Μῆτρος ποῦδρισε νὰ τὸν βολέψει τοῦτο τὸ πρᾶμα μὰ καὶ γλύτωνα βάρκα

καὶ βαρκάρη. «Σ' εὐχαριστῶ, πατριώτη.»

— «Τίποτα», εἶπε κείνος. «Γειά σου καὶ ὅπως εἶπαμε. Μὴ μὲ βγάλεις στὴ φόρα.»

— «Μεῖνε ἤσυχος, πατριώτη. Ἄντε καλὸ βράδυ.»

Μὲ τὰ πρῶτα σκοτάδια ὁ Μῆτρος στρώθηκε στὸ μῶλο καὶ ἄρχισε τὸ χτύπημα τῆς θάλασσας. Οἱ ὥρες ὁμῶς περνοῦσαν καὶ κείνη δὲν ἔλεγε νὰ πῆξει. Τί διάολο ἔπαθε ἀπόψε, ἀναλογίστηκε. Τὸ χέρι μου πιάστηκε καὶ αὐτὴ τίποτα, νεράκι εἶναι ἀκόμα. Γιατί; Καὶ δώστου πάλι χτύπημα. Μονάχα κατὰ τὰ μεσάνυχτα, ὅταν τὸν πλησίασε κάποιος καὶ τὸν ρώτησε : — «Δὲν ἔπηξε ἀκόμα ἢ θάλασσα, πατριώτη; Λὲς νὰ μὴν ἔρριξες τὴν ἀνάλογη πιτυὰ ἢ νάκοψε ἀπ' τὸ χτύπημα;» καὶ ἄκουσε τὰ τρανταχτὰ γέλοια καὶ τὴν πρόγυκα τοῦ καπτὰ Νικόλα καὶ τῆς παρέας του, πού ἀπὸ ὥρες τώρα καθισμένοι πιὸ κεῖ γλένταγαν μὲ τὸ καζίκι ποῦπαθε ὁ βλάχος, τότε κατάλαβε πῶς τοῦ τὴν ἔφερε ὁ ἄτιμος ὁ χωραίτης. Πετᾶχτηκε πάνω ἀγριεμένος καὶ χάθηκε στὰ σκοτάδια, τρίζοντας μὲ λύσσα τὰ δόντια του, ἐνῶ ἡ καζοῦρα τὸν ἀκολουθοῦσε.

Τὸ πάθημα τοῦ Μῆτρου ἔκανε ἀμέσως τὸ γῦρο τῆς περιοχῆς. Οἱ χωραίτες θριάμβευαν.

Πέρασε κάμποσος καιρὸς — μῆνες, κὰν χρόνος — καὶ ὁ καπτὰ Νικόλας θρέθηκε στὰ βλαχοχώρια. Δὲν εἶχε ξαναρθεῖ ἔδῳ πάνω οὔτε εἶχε κανένα γνωστὸ γιὰ νὰ κενέψει. Δὲν δειλίαζε ὁμῶς. Τί στὸ καλὸ! Αὐτὸς πού ταξίδεψε σὲ πέλαγα καὶ ὠκεανούς χωρὶς μπουσούλα καὶ μὲ τ' ἀστέρι τῆς τραμουντάνας κρυμμένο στὰ σύννεφα καὶ δὲν χάθηκε θὰ χαθεῖ ἐδῶ πάνω; Τὸν κόσμο δλόκληρο γύρισε — τί Ἀμέρικες, τί Ἀφρική, τί Ἀουστράλια, τί Ἰντιες, τί Γιαπωνία — καὶ παντοῦ κατάφερε νὰ συνεννοηθεῖ — νὰ φάει, νὰ πιεῖ καὶ νὰ γλεντήσει — δὲν θὰ τὰ καταφέρει τώρα;

Ἄλλοίμονο!! Τί καί ἂν εἶναι βουνό; Αὐτός δὲν εἶναι κοκοβιός, σὺν τὸν συγχεπίτη του ἐκείνον ποὺ ἔχαψε ὅτι τοῦ σέρβιραν τοῦτα δῶ τὰ ζουλάπια, οἱ βλάχοι, πὼς τὸ γάϊδαρο, τάχα, τὸν κουμαντάρου ἀπ' τὴν εὐρὰ σὺν πλεούμενο, καὶ τὸν ἀνέβασαν ἀνάποδα στὸ σαμάρι καὶ τὸν ἔκαναν ἀνέκδοτο. Αὐτὸς εἶναι παιδί τῆς θάλασσας, γλᾶρος ἀνοιχτομάτης ποὺ ἀρπάζει τὸ φάρι στὸν ἀφρό, πρὶν πατώσει καὶ ἄντε βρέστο, καὶ κῶτσος δὲν πιάνεται. Θαρρετὰ λοιπὸν μπήκε στὸν καφενὲ τοῦ χωριοῦ — λίγο ἀπ' ὄλα — καὶ μὲ ἀέρα ρώτησε τὸν καφετζή:

— «Συμπέθερε, ποῦ μπορεῖ νὰ φάει: καὶ νὰ κοιμηθεῖ κανέννας δῶ πάνω;»

Ὁ Μῆτρος, ποῦπαιζε μὲ τὴν παρέα του τριόμφο πιὸ κεῖ, σήκωσε τὸ κεφάλι του ξαφνιασμένος. Ποιὸς νᾶναι ποὺ ρωτάει, γνωστὴ τοῦ φάνηκε ἡ φωνή. Κοίταξε γυροβολιὰ καὶ σὺν εἶδε τὸν καπτὰ Νικόλα νὰ μάτια του ἄστραφαν. — «Βουνὸ μὲ βουνὸ δὲ σμίγει, πατριώτη», ψιθύρισε μέσ' στὰ δόντια του, «ἔμεῖς ὅμως σμιζάμε. Μεγάλος εἶναι ὁ Θεός». Καὶ σκύδοντας σ' ἓνα συμπαίχτη του εἶπε σιγανά:

— «Τρέχα, ὦρὲ Βλάσζ' στὸ τυρουκομεῖο καὶ φέρε μ' ἰλίγη τυρουπιτιά λυωμένη».

— «Δυσκοιλία ἔχεις ὦρὲ Μῆτρο;» ρώτησε ἐκεῖνος ξαφνιασμένος. — «Δὲν πίνεις, κακομοίρη μ' ἰλίγη τσιρλόνερο ποὺ θὰ πιεῖς τυρουπ'τιά. Θὰ σὶ ξικάνι...»

— «Κάνε, ὦρὲ, ὅ,τι σ'λέου καὶ μὴν κρένεις», πρόσταξε ὁ Μῆτρος ξερά. «Καὶ τήρα δῶ. Μάζεψε ὄλο τὸ χωριό, μὲ τρόπο, ὅμως, γιὰ νὰ δοῦν πὼς παίρνει πίσω τὸ αἷμα τ' οὐ Μῆτρους».

Ὁ Βλάσσης ἔφυγε τρέχοντας καὶ ὁ Μῆτρος ζύγωσε πρὸς τὸ πάγκο, καὶ ἀπευθυνόμενος στὸν καπτὰ Νικόλα:

— «Στὰ χουριά μας, συμπέθερε, δὲν ἔχουμε μαγέρ'κα καὶ ξενουδουχεῖτα, μὰ κανέννας ὅμως δὲν μένει χουρὶς φαί καὶ στρῶμα. Θὰ μᾶς κάνουν, λοιπὸν, παρέα στὸ φαί, τὸ βρισκούμενο θέβαια, καὶ τὸ βράδυ θὰ

κοιμηθεῖς στὸ κονάκι μ'», εἶπε.

Ὅλα τοῦτα ἦταν φυσικὰ καὶ κανέναν δὲν παραξένεψαν. Ὁ Μῆτρος ἦταν ὁ πρῶτος στὸ χωριό, τσέλιγκας πιασμένος, καὶ στὸ σπίτι του τρῶγαν καὶ κοιμῶνταν οἱ περαστικοί. Ἔτσι τῶθελε τὸ χιλιόχρονο ἔθιμο τῆς φιλοξενίας, τὸ ἀπαράβατο, καὶ ἔτσι γινόταν. Ἔστειλε, λοιπὸν, παραγγελιὰ στὴ γυναίκα του νὰ ἀερίσει τὸ στρῶμα τῶν ξένων καὶ ἔδωσε διάτα στὸν καφετζή νὰ ἐτοιμάσει τάβλα. Ὁ καπτὰ Νικόλας ἰκανοποιημένος ἀπ' τὸν ἑαυτό του — δὲν στάλεγα πὼς ἐγὼ δὲν χάνομαι; — κάθησε στὸ τραπέζι παρέα μὲ καμμιὰ κοσαριά νομάτους. Ἦπταν στὴν ἀρχὴ τσίπουρο μὲ μπόλιχο ψωμοτύρι, ἔτσι γιὰ ὀρεχτικό, καὶ ὕστερα, σὺν ἦρθε τὸ φαί — κοντοσουφλι καὶ τυρὶ — καὶ τὸ πιετὸ — σπιτίσιο κρασί, ἄφταιστο — πέσαν μὲ τὰ μούτρα. Ὁραῖο πράμα τὸ καλὸ τραπέζι, τὸ μερακλήδικο, καὶ ἀκόμα πιὸ καλὸ ἢ ἀνοιχτόκαρδη παρέα, συλλογιόταν.

— «Σὺν κατεβεῖς στὴ Σιάλα, συμπέθερε, νὰ κοπιᾶσεις καὶ ἀπ' τὸ σπίτι», εἶπε στὸ Μῆτρο κάποια στιγμὴ.

— «Μετὰ χαρᾶς, συμπέθερε», ἀποκρίθηκε ἐκεῖνος. «Ἐβίβα τώρα» καὶ ξανατσούγκρισε — γιὰ ποιά φορά; — τὸ ποτήρι τοῦ καπτὰ Νικόλα.

— «Ἐβίβα».

Κόντευε νὰ τελειώσει τὸ φαί ὅταν ὁ καπτὰ Νικόλας ἔνοιωσε κάτι κοψίματα στὴν κοιλιά. Ἀδύνατα στὴν ἀρχή, δυνατότερα κατόπι, σφάχτες στὸ τέλος. «Τί νὰ μὲ πείραζε ἄραγε;» ἀναρωτήθηκε καὶ ἔκανε νὰ σηκωθεῖ γιὰ τὴν «ἀνάγκη» του, ποὺ γινόταν ὀλοένα ἐπιταχτικότερη.

— «Γιὰ ποῦ τῶθαλεις, συμπέθερε;» ρώτησε μὲ ἐνδιαφέρον ὁ Μῆτρος. «Θέλεις τίποτα;»

— «Ὅχι», ἀποκρίθηκε τοῦτος, κρύβοντας ἓνα μορφασμὸ πόνου.

— «Κάτσε τότενες νὰ δοκιμάσεις καὶ τοῦτον τὸ μεζέ, πρὶν κρυώσει», τοῦπε, προ-

ΑΠΟ ΤΟ ΔΑΦΝΟ ΚΑΙ ΤΗ ΛΙΜΝΗ

ΤΟΥ ΔΑΦΝΑΙΟΥ

Ἄγάπη στήν πατρική γῆ, νιόσκαφος τάφος καί μιὰ υπόσχεση γιά τσάι νά πᾶμε στήν Πλάκα στά Βαρδούσια, μᾶς ἔφεραν γιά τρίτη φορά φέτος στό χωριό μου, τὸ Δάφνο. «Μᾶς ἔφεραν» εἶναι τρόπος τοῦ λέγειν. Γιατί φέτος οἱ ἀρμόδιοι — κι οἱ ἀναρμόδιοι! — βάλθηκαν νά ξεπατώσουν τὰ ὀρεινὰ χωριά τῆς Δωρίδας μέ τούς ἀπρογραμμάτιστους δρόμους, πού σήμερα ἔφτιαχναν κι αὔριο χαλοῦσαν, γιά νά κατασταλάξουν ποιὸς ξέρει πού, πῶς καί πότε!

Δάκρυα σοῦ φέρνουν στά μάτια τὰ σπίτια πού πνίγονται! Λές καί σηκώνουν τὰ

χέρια νά κολυμπήσουν καί ψηλά τῆ σημαία νά κρατήσουν. Καί ξάφνου — σάν τὸ νερὸ ξεπλύνει τὸ χῶμα, πού λάσπη κάποτε ἦταν καί τίς πέτρες ἔδενε!... σάν τοὺς ναυτικούς καπετάνιους τοῦ καλοῦ καιροῦ σωριάζονται καί δουλιάζουν στόν πάτο, πού θέμελα ἦταν, τῆ λίμνη νά στοιχειώσουν! ὦ! ποτὲ μὴ βρεθεῖτε στή συναισθηματικὴ θέση τὸ σπῖτι Σας ἔτσι νά δεῖτε — νά Σᾶς ζητάει βοήθεια καί Σεῖς, λιποτάχτες καί προδότες γιά τριάκοντα ἀργύρια, μισοπεθαμένοι νά στέκεστε στή σκέψη, πὼς ὅπου πρωτοπατήσατε δὲν πρόκειται νά ξαναπα-

σφέροντάς του ἓνα κοφίδι. «Καί ἐβίβα, συμπέθερε».

Ὁ καπτὰ Νικόλας — τί νά κάνει; — κάθησε, πῆρε τὸ κοφίδι καί ἄδειασε τὸ ποτήρι του. Οἱ σφάχτες εἶχαν λασσάρει κάπως, ἀνάσανε. Ὅχι ὅμως γιά πολὺ. Σὲ λίγο ξανάρχισαν καί δυνατότεροι μάλιστα. Ἐνοιώθε νά τοῦ θερίζουν τὰ σωθικά καί ἓνας κρύος ἰδρώτας ἔβρεξε τὸ κούτελό του. Ἐκανε ξανά νά σηγωθεῖ μὰ πάλι ὁ Μῆτρος τὸν κράτησε. Πάλι μεζές πού δὲν ἔπρεπε νά κρυώσει καί ἐβίβα, καί πάλι καί πάλι, μέχρι πού στό τέλος ὁ καπτὰ Νικόλας δὲν μπόρεσε νά κρατηθεῖ καί ἔπαθε τὸ μασκαραλίκι. Ἐνοιωσε τὰ παντελόνια του νά θρέχονται ἔξω - ἔξω, ἐνῶ ἡ μπόχα φανέρωνε τὸ κακὸ πού τὸν βρήκε. Ἡ τυροπιτυὰ ἔκανε καλὴ δουλειά. Πετάχτηκε ἔξω κατακόκκινος ἀπ' τῆ ντροπῆ ἐνῶ ὁ καφενῆς σείστηκε ἀπ' τὰ γέλοια καί τίς φωνές: — «Χαλάλι σ', Μῆτρο, τέτοιο χ'νὲρ δὲν ματακούστηκε», εἶπαν ὄλοι κρατώντας τὴν κοιλιά τους. Ἐκατὸ χρόνια, θά μολο-

γιέται τοῦτο — καί λίγα εἶναι — καί θά γελάει τὸ παρδαλὸ κατσίκι».

Σάν γύρισε ὁ καπτὰ Νικόλας ἦταν κατακίτρινος καί κομμένος, λείψανο σωστό.

— «Τί εἶναι τοῦτο ποῦπαθα, μωρὲ συμπέθερε;» τραύλισε. «Μὲ τάραξε ἡ κολοτάνα καί ἀκόμα δὲν λές: νά περάσει. Θὰ σοῦσω».

— «Δὲν εἶναι τίπουτα, συμπέθερε, καί μὴ φοβᾶσαι», τὸν βεβαίωσε ἀπαθῆς ὁ Μῆτρος. «Ἐδῶ ἔπηξε ὀλόκληρη θάλασσα καί δὲν θά πῆξ'νε τὰ ζουμιά σ'; Τί στοῦ διαούλο; Τί ψ'χὴ ἔχει κουμμάτ' τυροπιτυὰ; ἔ; Ἄγτε, ἐβίβα τώρα καί σ' ἄλλα μὲ ὕγεια».

Ἄχνα δὲν ἔδγαλε ὁ καπτὰ Νικόλας. Κατάλαβε ποιὸς ἦταν τοῦτος, κατάλαβε τὸ πάθημά του καί τὴν φοβερὴ ἐκδίκηση τοῦ δλάχου ἀλλὰ τί νά πεῖ; Δανεικά ἦταν, βλέπεις, τὰ ἀλεύρια. Ἐξ ἄλλου, ἡ λαϊκὴ σοφία τὸ λέει καθαρά: «Κάμεις, πάθεις, κοιλιὰ μὴν σὲ πονέσει».

Καί ἡ δικὴ του πονοῦσε, καί πολὺ μάλιστα.

τήσετε! Μπάριμπα — Χαγιάτα! Νιώθω τώρα πιότερο τὸν πόνο καὶ ξέρω τὸ σαράκι, πὸν σοῦφαγε τὰ σωθικά κι ἄρρωστο σ' ἔρριξε! Πῶς νὰ χωρίσεις, δόλιε, ἀπ' ὅσα ποτὲ δὲ σὲ πρόδωσαν, τόσα σοῦ χάρισαν καὶ κατὰ Σου πάντα ἔμειναν; Μοιάζεις μὲ τὰ πλατάνια τῆς λίμνης!...

ὦ! τί εἶναι τοῦτο, Θεέ μου! Συχώρα με, ἀλήθεια, ἂν ἀμαρτίες στίς ἀμαρτίες προσθέτω! Ὅμως πῶς νὰ μὴ συγκλονιστῶ, σὰ βλέπω τοῦτα τὰ δέντρα νὰ θαρρεύουν τίς κορφές τους, καθὼς τὸ νερὸ τὰ καλύπτει; Πῶς ψυχὴ καὶ καρδιὰ νὰ τοὺς ἀρνηθῶ, ὅταν ἀντικρύζω τὴν ἐπιθανάτια ἀγωνία τους, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀπελπισμένο ἀγῶνα τους στὴ ζωὴ νὰ κρατηθοῦν καὶ στὸν ἐλεύθερο ἀέρα νὰ ζήσουν; Μοῦ φαίνεται, πῶς τέτοια τραγικὴ εἰκόνα στὴν ζωὴ μου δὲν ξανάδα!...

Τὰ μηχανήματα ὅμως εἶναι ἄψυχα κι ἀδιάκοπα κι ἀπονα τὸ δρόμο τους συνεχίζουν! Τὸ πετρέλαιο — ἀνατολίτικο προϊόν — μοῦ φέρνει στὸ νοῦ τὰ τριάκοντα καὶ πάλι ἀργύρια, πὸν τὸ Χριστὸ πούλησαν. Κι οἱ μηχανές, παραγεμισμένες μὲ τὰ τριάκοντα ἀργύρια, — τὸ πετρέλαιο — τὸ ἔργο τους στιγμὴ δὲν ἀφήνουν. Κι οὔτε νοιάζονται γιὰ τὰ αὐτοκίνητα, πὸν κόσμιο στὰ χωριά μας πᾶνε. Μερικὲς μάλιστα φορὲς εὐχαριστιοῦνται καὶ νὰ τὰ βασανίζουν ἢ τὰ σακατεύουν! Σὲ ποιὸν ἄλλωστε λόγῳ θὰ δώσουν; Ἐφαρμόζεται κι ἐδῶ ὁ παλιὸς νταηλίτικος νόμος «σκοτώνω καὶ πλερώνω»! Πότε, Θεέ μου, θαρθεῖ καὶ στὴν Πατρίδα μας ὁ πραγματικὸς πολιτισμὸς, νὰ σεδῶμαστε περισσότερο τὸν ἀδύνατο παρὰ τὸν ἰσχυρὸ καὶ νὰ ἐγάξουμε τὸ καπέλλο εὐκολότερα στὸ λοῦστρο παρὰ στὸν Ὑπουργό;

Πόσο μακριὰ εἴμαστε ἀπὸ κάτι τέτοιο, τὰ ἀρχαῖα τοῦ Καλλίου μαρτυροῦν. Δεκάδες χρόνια πολλοὶ φώναζαν γιὰ τὴν Καλλιπολι καὶ τὸ Κάλλιο καὶ τὸ θησαυρὸ, πὸν κρύβουν! «Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ»

τοῦ Προδρόμου εἶναι λόγος καὶ πραγματικότητα καὶ σήμερα στὴν Ἑλλάδα. Κουφάμαρα εἶχε πιάσει καὶ ὕπνος βαρὺς ὅλους τοὺς ἀρμόδιους. Κι ὅταν τὸ νερὸ τὰ ἀρχαῖα ἄρχισε νὰ γλείφει, τότε ξυπνήσαμε, ἀρχαῖα πλούσια βρήκαμε, ἀγάλματα ξεθάψαμε, σφραγίδες ἑκατοντάδες ἀποκαλύψαμε — οἱ ἀρχαιότερες τοῦ τύπου τους στὸν κόσμο! Εἶναι τόσος ὁ πλοῦτος ὅσων θρέθησαν καὶ εἶναι κρυμμένα, πὸν «ἡ λίμνη δὲ θὰ γινόταν, ἂν εἶχαν βρεθεῖ νωρίτερα». Ἀρμόδιου ὁ λόγος κι ὄχι δικός μας!

Αὐτόματα προβάλλει ἀπλὸς ὁ λόγος: πότε σὲ τοῦτο τὸν τόπο θὰ γίνουμε ὑπεύθυνοι ὁ καθένας στὸ πόστο του; πότε θὰ μάθουμε πῶς ἡ θέση δὲν εἶναι τιμὴ καὶ πρωτεῖα, μὰ εὐθύνη καὶ δράση; Πότε, γιὰ ναρθοῦμε κοντὰ ἐδῶ, θὰ λογοδοτήσῃ ὅποιος τὸν περιμετρικὸ καὶ περιφερειακὸ τῆς λίμνης δρόμο ἔγκαιρα δὲν ἔφτιασε, ὅποιος τὴ γέφυρα τοῦ Στενοῦ ψηλότερα δὲν ἔστησε — πόσο τουρισμὸς, λίμνη καὶ χωριά δὲ θὰ εἶχαν ὠφεληθεῖ — μὲ μιὰ προσθήκη, πὸν θᾶδι:νε θεά, μαγεία, ὅποιος τ' ἀρχαῖα περιφρόνησε, ὅποιος... μὰ δὲν ἔχουν σωσμὸ κάτι τέτοια!

Ποιὰ κατάρρα τὴ Δωρίδα γιὰ στόχο της ἔβαλε καὶ συνέχεια τὴν κυνηγᾷ; Ἐέρετε πόσα κρύβουν τ' ἀρχαῖα καὶ πόσο ἀλλάζουν ἴσως τὴν ἱστορία μας; Ποῦ βρέθηκε ὁ πλοῦτος τοῦ Καλλίου καὶ ποιὲς χώρες, σὰν ὑποτελεῖς, ἄρμεγε γιὰ νὰ τὸν συγκεντρώσῃ ἐκεῖ; Οἱ Μυκῆνες μέχρι τὴν Πύλο ἔφταναν μὲ τὰ οἰκονομικά τους πλοκάμια. Τῆς Καλλιπολῆς τὰ ὅμοια τέτοια μέχρι ποῦ καὶ πρὸς τὰ ποῦ ξανοίγονταν, ὅταν ὁ γύρω τόπος πάμπτωχος προβάλλει, ὅταν οἱ κάτοικοι τῆς Αἰτωλίας δέρματα φοροῦσαν καὶ ξωμάχοι ἀπὸ τότε ἦταν, ὅταν ἡ Ἀνατολικὴ Στερεὰ πασίγνωστη, χάρη στοὺς Δελφούς, προβάλλει καὶ τὴν Καλλιπολι ἀγνοεῖ; Μήπως τὴ Σπερχειάδα ξάπλωνε καὶ τὴ Θεσσαλία ἄρμεγε; Μήπως—

ὑποθέσεις τολμηρές μὴ εἰδικού! — κρύβονται δράματα καὶ διαμάχες πανάρχαιες καὶ τὸ δίκιο τοῦ νικητῆ τὴν Καλλιπολὴ ἔθαψε καὶ ὁ νικητῆς — Δεσφοὶ καὶ πόλεις ἄλλες μὲ τοὺς θησαυροὺς των σ' αὐτούς — μοναδικὸς πνευματικὸς ἥλιος στὸ ἑλληνικὸ στερέωμα προβάλλει; Μὴ λησμονοῦμε, πῶς ἔτσι καὶ ἀλλιῶς τὴν ἱστορία οἱ νικητῆς γράφουν — ποτὲ οἱ νικημένοι! — καὶ πῶς κίνημα, ποὺ πετυχαίνει, ἐθνοσωτήρια ἐπαναστάση λέγεται. Ἀλλιῶς τῆς προδοσίας ἢ ρετσινιὰ τῆ συντροφείας!...

Μακρυγορήσαμε ὅμως — μὴ μοῦ πεῖτε ἄδικα — καὶ τὸ Δάφνο ἀφήσαμε! Ἀπ' τὸ Διακόπι περνοῦμε — τί κρίμα τὰ δυὸ χωριά νὰ μὴ συντονίζονται καὶ τοὺς «ἀρμόδιους» μαζί νὰ μὴν ἐπισκέπτονται μιὰ καὶ κοινὰ τὰ αἰτήματα ἔχουν καὶ ἡ ἴδια μοίρα τὰ περιμένει! — καὶ στὴ Μακρὰ Ράχη σκαρφαλώνουμε. Δύσκολος ἀρκετὰ ὁ ἀνήφορος, πόσο εὐκολότερος θὰ γινόταν, ἂν ὁ περιμετρικὸς τῆς λίμνης κάπου ἔκει κοντὰ περνοῦσε, ὅπως χωριά καὶ κατώτερα κλιμάκια ζητοῦσαν! Ὅμως ἡ ἔγκριση δὲν ἦρθε καὶ χαμηλότερα ἀπ' τὴ Ράχη θὰ διαβεῖ. Πόσο δηλητήριο τὸ φαρμάκι προβάλλει, σὰ Δαφναῖο ἢ φήμη τὸν ἀρμόδιο, ποὺ τὴν ἔγκριση δὲν ἔδωσε, θέλει!

Τὰ ἔλατα μᾶς καλωσορίζουν καὶ τὴ δροσιά καὶ λεβεντιά τους μᾶς δίνουν, ἐνῶ ὁ Ἅγιος Παντελεήμονας — μεγάλη του ἡ χάρη — τὸ κεράκι μας δέχεται, ξεκούραση μᾶς χαρίζει, τὸ διάβα γιὰ τὸ χωριὸ μᾶς ἐπιτρέπει. Ὁ Ἐλατιάς — ἔδω μὲ κεφαλαῖο καθὼς κεφαλᾶρι τοῦ χωριοῦ στέκεται, ἐνῶ τὰ μέχρι τώρα ἀδέρφια του ἄλλα ὀνόματα πῆραν! — τὸ θαυμασμὸ προκαλεῖ, τὴ σύγκριση μ' ἄλλους σ' ἄλλα μέρη φέρνει, τὴν ὑπεροχὴ του πιστοποιεῖ καὶ νὰ, ὁ Ὀχτος μὲ τὴν Ἁγία Τριάδα, τὸν Ἁι - Γιώργη, τὸν Ἁι - Θανάση — νιόφερτο ἀπ' τὴν Τσοῦκα ἀπέναντι καὶ μικροκαμωμένο!

— Στὸ χωριὸ καθὼς κατεβαίνομε τὸ

εἶναι μας τὸ κάθε τι ἀγκαλιᾶζει, τὸ μάτι δακρύζει, τὸ χέρι προσεύχεται, ἡ καρδιά παράξενα νιώθει! Χαρετίσματα καὶ φιλιὰ, καλωσορίσματα καὶ σπιτί — παίρνομε πρῶτα τὰ κλειδιὰ ἀπ' τὸν Ἁι - Πέτρο τοῦ χωριοῦ μας, τὸν ἀγέραςτο μπάρμπα - Γιώργη, ποὺ πολλὰ τοῦ χωριοῦ κλειδιὰ κρατάει. — σταυρὸς καὶ στὸν Ἁι - Γιάννη, ποὺ μᾶς χάρισε τὸ ὄνομα, μᾶς στέργει τὴ χάρη, στὸ προαύλιο τοῦ σπιτιοῦ μας τὸ σπιτί του ἔχει καὶ μαζί μὲ τὴ σημαδιακὴ πουρνάρα του — χιλιόχρονη καὶ ὀλοστρόγγυλη — τὰ «Θανομητραίικα» διαφεντεύει. Ἀτόφιος ὁ Χρυσόστομος καὶ ἀδειλιαστος στὴ ζωὴ του στάθηκε! Μήπως καὶ ἡ πουρνάρα ποτὲ τῆς δειλίαςε; Πόσο ταϊριαστὰ συντρόφεψαν — συλλογίζομαι καὶ ζηλεύω, καθὼς στὴν παρέα τους θέλω νὰ μπῶ καὶ «ἐνδύμα οὐκ ἔχω, ἵνα εἰσέλθω ἐν αὐτῶ»!

— Στὴν Παναγιὰ — τοῦ χωριοῦ μου τὸ κοιμητήρι! — μὲ προσμένουν οἱ γεννητορες — πολὺχρονη τοῦ πατέρα κατοικία καὶ πρόσφατη τῆς μητέρας παρέα. Ἀνάβομε τὸ καντήλι, καίμε λίγο λιθάνι, δυὸ - τρία ἀγριολούλουδα στὰ δάξα, ἀσπασμοὶ καὶ ψελλίσματα γιὰ εὐχὲς δικές τους καὶ εὐχαριστίες δικές μας! Στὸ Παπαζησιμέικο τὰ ἴδια καὶ ὁ Ἁι - Νικόλας μὲ τὰ πλατάνια του καὶ τὸ μαγαζὶ του μᾶς περιμένει. Κάνομε καὶ δῶ τὸ σταυρὸ μας, μὲ σεβασμὸ ἀντικρύζομε τὸ σχολεῖο, ποὺ στὴν Πρῶτη τάξη πήγαμε, μνημονοῦομε ὅσους σ' αὐτὸ δίδαξαν, ὀλοζώντανος προβάλλει παλιὸς τοῦ χωριοῦ μας ἀγαθὸς Λευίτης, τὸ ἥρω ὁ φόρο στὴν Πατρίδα τοῦ χωριοῦ μου θυμίζει, καὶ ἡ πεντακάθαρη τοῦ μαγαζιοῦ ἀτμόσφαιρα μᾶς περιμένει.

Τιμὴ ἀνήκει καὶ στὸ μαγαζάτορα καὶ σ' ὅσους τὸν βοήθησαν καὶ βοηθοὺν καλὲς παλιὲς μέρες τοῦ Δάφνου νὰ ζήσομε. Καμαρώνομε γιὰ ὅλα! Κι εὐχόμεστε κάθε πρόοδο καὶ στὸ χωριὸ καὶ στὸν καταστηματαρχὴ καὶ σ' ὅλους! Δύσκολη φυσικὰ ἢ φετεινὴ χρονιά, γενικὰ, ποὺ τὴν ἔκανε πῶ

δύσκολη ή αδιάκοπη περιπέτεια του δρόμου και της λίμνης.

Χορτάσαμε φέτος να μαζεύουμε τσάι — τό... κυνήγι αυτό επιτρέπεται χρονικής! Στόν Παρνασσό τὸ βρήκαμε ἀπίτειαγο — πολὺ μικρό. Στὴν Πλάκα τοῦ χωριοῦ μου, στὰ Βαρδούσια κατάκορφα, οἱ τσαγιές τήρρησαν τὴν περσινὴ συμφωνία μας καὶ μὲ πλούσιο καὶ πολυδάσταρο τσάι γέμισαν τὸν τόπο! Χόρτασα δέβαια καὶ ἀστραπόβροντο καὶ βροχή. Ἔκανα πολύωρο... μπάνιο, καθὼς γυρίζα πίσω φορτωμένος μὲ δυὸ σκκοῦλες βουνίσιο μυρωδάτο τσάι! Εὐτυχῶς, πού τὴν παλικαριά μου τ' ἄψυχα ἀναγνώρισαν καὶ τὸ ὑποχρεωτικὸ μπάνιο ὑγεία καὶ νιάτα μοῦ χάρισε!...

Μιά καὶ στὴ χάρη του βρεθήκαμε στὸν Ἄι—Διά, τοῦ χωριοῦ τὸν ἀφέντη καὶ φύλακα, πού χρόνια ἀπ' τὴν ὁμώνυμη ράχη του, χωριό, λιβάδια καὶ τὰ γύρω παρακολουθεῖ, πήγαμε. Ἀνηφορικὸς ὁ δρόμος μ' ἔλατα στολισμένος στὴν Ἀιλιόραχη μᾶς φέρνει! Ζηλεύω τοῦ Ἁγίου τὴν τύχη! Ἀπροσκύνητος δῶ πάνω μένει κι οὔτε σέ μᾶς, τοὺς χωριανούς, ἐμπιστοσύνη δὲν ἔχει. Ποτέ του χαμηλότερα δὲν κατέβηκε, ἂν κι ἀρκετοὶ — κι ἀρκετές! — τὸν καλοῦν χαμηλότερα νὰ κατέβει, τὸν ἀνήφορο νὰ μικρύνει — πρωτεουσιάνες τώρα κι ἐποχοῦμενες, βλέπετε, εὐκολα κουράζονται! Καλὰ κάνεις, Ἄγιο μου — μεγάλη Σου ἢ χάρη! Δὲν εἶδες τί ρεζίλικι ἔπαθε ὁ Μόρνος ὁ ἄμυαλος μὲ τὸν ἀδερφό του τὸν Κόκκινο, πού ξεγελάστηκε ἀπ' τὴν ἀνθρώπινες κολακείες καὶ λίμνη ἔγινε; Προφήτης Σὺ — «δεύτερο Πρόδρομο τῆς παρουσίας Χριστοῦ» καὶ «ἔνσαρκο ἄγγελος» σὲ κράζουμε — κράτα γερὰ τὸ βράχο Σου καὶ τὸ πόστο Σου! Τίποτε ἀπιστότερο ἀπὸ τὸν ἀνθρώπο, τίποτε ματαιώτερο ἀπ' τ' ἀνθρώπινα! Σὺ, πού γλύτωσες κι ἀπ' τὸ χάρο ἀκόμη — μοναδικὴ ἐξαίρεση ἀνάμεσά μας! — βάστα καλὰ τὴ θέση Σου!

Μεῖς οἱ ἄνθρωποι μιὰ φορά τὸ χρόνο

μασκαράδες ντυνόμαστε — ὄλο τὸν ἄλλο χρόνο δὲν ντυνόμαστε· εἴμαστε! Δὲ βλέπεις ἀκόμη — νὰ μπροστὰ Σου! — τὸ γεροτσέλιγκα, πού κατεβαίνει καθάλα στὸ ζῶο τὸν κατακατήφορο καί, γιὰ νὰ δικαιολογηθεῖ τάχα, κάνει, πὼς μπῆκε καθάλα γιὰ νὰ κρατάει τ' ἀγγόνι του; Τίνος τὰ πουλᾶς αὐτά, ρὲ Λούκα; Γιατί δὲ λὲς τὴν ἀλήθεια καὶ δὲν τραγουδᾶς «πᾶν» τὰ νιάτα, πᾶει ἢ στάνη — δὲν ξαναγυρίζουν πάλι!» Εὐτυχῶς, πού ἓνας καλόκαρδος γαμπρός Σου στέκεται γερὰ στὸ πόστο Σου! Αὐτὸς μάλιστα, πούναι λεβέντης! Τὸν καμάρωσα — σταυραῖτὸ ἀδειλιαστο! — πάνω στὴν Πλάκα μὲ τὸν ἀνηψιὸ Σου τὸ Μῆτσο καὶ χάρηκα — δὲ ζήλεψα, γιατί ἐγὼ μπορεῖ νᾶμαι ἀσπρομάλλης καὶ πολύχρονος, ὄχι ὅμως καί... γέρος!...

Ἡ πλατεία τοῦ χωριοῦ γνώρισε κι ἡλεκτρικό. 20 φῶτα χάρη σὲ μιὰ γεννήτρια καὶ τὰ μικρομεγάφωνα τῆς κομπανίας χαλοῦσαν κόσμο. Πότε, ἀλήθεια, θὰ μάθομε νὰ γλεντᾶμε σεμνὰ καὶ χωρὶς νὰ στέλνομε στοὺς γιατροὺς τοὺς ἄλλους, εἶτε γιατί τοὺς σπάσαμε τὰ τύμπανα, εἶτε γιατί τοὺς σπάσαμε τὰ νεῦρα; Τώρα, πού εἶναι νωρίς, ἄς μάθομε νὰ σεβόμαστε τὸν ἄλλο — ὅποιος κι ἂν εἶναι!, ὅποιοι κι ἂν εἴμαστε!

Σὰ νὰ μὴ φτάνουν τὰ χάλια τοῦ δρόμου ΔΕΗ κι ΟΤΕ θάβληχαν τὸ χωριὸ ἀπὸ τὸ χάρτη νὰ σήσουν. Ἡ ΔΕΗ πότε περιμένει τίς κολῶνες καὶ τὸ ρεῦμα νὰ βάλει, ἀφοῦ στὸ πρόγραμμα μπῆκε καὶ τὰ σημάδια ὑπάρχουν; Τὸ χεμῶνα, πού ἐδῶ εἶναι βαρὺς; ἢ ὅσα ὡς τώρα ἔκανε ἰστάχτη στὰ μάτια μας εἶναι; Πότε ὑπεύθυνα, κάτι θὰ μάθομε κι ὡς πότε ἀπὸ τὸν Ἄννα στὸν Καϊάφα θὰ μᾶς παραπέμπουν, ἐνῶ πιὸ πέρα ὁ Πιλᾶτος τὰ χέρια θὰ πλένει;»

Μὲ τὸν ΟΤΕ «κάθε πέρσι καὶ καλύτερα!» Τὸ καφουρντιστήρι δουλεύει, ὅταν δὲν εἶναι χαλασμένο — καὶ γερασμένο, καθὼς εἶναι, εὐκολα χαλαίει! — ἀπὸ 8 μέ-

ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

Η ΚΑΛΥΤΕΡΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ

ΤΟΥ ΔΩΡΕΙΑ

Κόκκιν' ἀχείλι ἐφίλησα κι ἔθαψε τὸ δικό μου,
καὶ στὸ μαντήλι τῶσυρα κι ἔθαψε τὸ μαντήλι,
καὶ στὸ ποτάμι τῶπλυνα κι ἔθαψε τὸ ποτάμι,
κι ἔθαψε ἡ ἄκρη τοῦ γιालοῦ κι ἡ μέση τοῦ πελάγου.
Κατέθει ἀϊτὸς νὰ πιεῖ νερὸ κι ἔθαψαν τὰ φτερά του,
κι ἔθαψε ὁ ἥλιος ὁ μισὸς καὶ τὸ φεγγάρι: ἀκέριο.

«Δὲν ξέρω μέσα στὴν παγκόσμια ποίηση νὰ γράφτηκε ποτὲ κάτι καλύτερο γιὰ τὸ πρῶτο φιλι πὺ δίνει τὸ παλληκάρι στὴν ἀγαπημένη του, ἀπὸ τοῦτο δῶ τὸ δημοτικὸ τραγοῦδι» γράφει ὁ Φωτιάδης στὴν ἱστορία του τοῦ 21, τοποθετώντας τὰ δημοτικά τραγοῦδια σὰν τὸ πρῶτο στοιχεῖο τοῦ διαφωτισμοῦ καὶ τῆς συνέχειας τοῦ λαοῦ μας.

Χαρακτηρίζοντάς τα σὰν «ἀστείρευτη θρυσομάνα ὅπου σ' αὐτὴ ξεδίψαγε συναισθηματικὰ ὁ λαὸς μας

στὶς πολυκύμαντες ὄρες τῆς ἱστορίας του», διαπιστώνει πῶς «κρατᾶνε συνέχεια μορφῆς, περιεχόμενου καὶ χρόνου δέκα αἰώνων, μὲ χῶρο πὺ ξεκινᾶ ἀπὸ τὰ θάθη τῆς Μικρασίας ὡς τὴ Ρούμελη καὶ τὸ Μοριᾶ». Ἀναφέροντας, ὁ ἴδιος ἱστορικός, μερικὰ παραδείγματα θυμίζει «πῶς δυὸ τουλάχιστο δημοτικὰ μας τραγοῦδια στέκονται ἐπιβίωση ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα ὡς τώρα.

Τὸ ὅτι ἡ δημοτικὴ μας ποίηση ἔχει τὶς ρίζες τῆς στὴν ἀρχαιότητα

χρι τὶς 2 τὸ μεσημέρι — τὸ ἀπόγευμα πάει, ἔσθησε. Κι ὅμως τ' ἀπόγευμα πὺ πολὺ χρειάζεται. Μὲ τὸ ἔμφυχο ὕλικό, τῆς Ἀρτοτίνας τοὺς ὑπαλλήλους, τὸ χωριὸ παράπονο δὲν ἔχει. Μὰ τί νὰ σοῦ κάνουν κι αὐτοί, ὅταν τέτοιες διαταγὲς ἐκτελοῦν καὶ τέτοια προγονικὰ μέσα ἔχουν; Κι ἐδῶ ἡ κοροϊδία πάει γόνατο. Πάει πᾶνω ἀπὸ ἕνα χρόνος, πὺ τὸ τηλέφωνο αὐτόματο θὰ γινόταν! Κι ἀκόμη πῶς πουθενά! Μήπως ὁ ΟΤΕ δὲν θέλει νὰ ντροπιᾶσει τὴ ΔΕΗ;

Μὴ ζητᾶτε βέβαια πολυτέλειες γιὰ γιτροὺς καὶ τέτοια. Ἐδῶ οὔτε παπὰς δὲ θρίσκειται — παραθερίζει μόνιμα στὸ Εὐπάλιο. Κι ἂν πεθάνεις πρέπει — ἔτσι λέει κι ἔτσι θέλει! — νὰ πᾶς νὰ τὸν φέρεις νὰ σὲ κηδέψει, νὰ σὲ θάψει, νὰ τὸν

ξαναπᾶς στὸ Εὐπάλιο καὶ ὕστερα μπορεῖς νὰ λιώσεις ἡσυχος μέσα στὸ χῶμα! Ἄλλιῶς ἀλίμονό Σου! Ὅχι, παίζομε!

Δὲ θὰ πῶμε τίποτε γιὰ τῆς Ἐνωσῆς Δαφναίων τὴ λαμπρὴ παρουσία πὺ τόσο γιὰ τὸν πρόοδο τοῦ χωριοῦ φροντίζει, κι οὔτε γιὰ ἄλλα πρόσωπα, πὺ συγκινητικὰ γὰ τὸ καλὸ τοῦ χωριοῦ μας προσφέρουν. Μιὰ παράκληση μόνον σ' ὅλους: ἡ ἀρτοκλασία κι ἡ ἐπιμνημόσυνη δέηση μαζὶ μὲ τὴν κατάθεση τοῦ στεφάνου ἢ θὰ πλαισιώνονται ἀπ' ὅλους τοὺς πανηγυριστὲς σχεδὸν ἢ καλὸ εἶναι νὰ λείψουν. Γιατὶ ἄλλιῶς καταγοῦν κωμωδία καὶ τύπος. Καὶ βέβαια στὸ λεβέντικο τοῦ Δάφνου ἀέρα δὲν χρειάζονται! Καλὴ καρδιά καὶ λεβέντικη ψυχὴ θέλομε — κι ἔχομε!

καὶ ὅτι στάθηκε ἡ κύρια πηγή διαφώτισης, προσέγγισης, ἀνακούφισης καὶ πολιτιστικῆς ἀντίστασης τοῦ λαοῦ μας κατὰ τὴ μακραιώνα ἱστορία του, καὶ κυρίως κατὰ τοὺς χρόνους πού εἶχε κατακτηθεῖ ἀπὸ ἄλλους λαούς, τὸ παραδέχονται σχεδὸν ὅλοι οἱ ἱστορικοί. "Ἄλλωστε ἡ ἴδια ἢ λέξη τὸ λέει, δημοτικὴ. "Ὅπως ξέρουμε στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα ὁ Λαὸς λεγόταν Δῆμος. Δημοτικὴ ἐπομένως ποίηση καὶ δημοτικὸ τραγούδι ἦταν αὐτὸ πού ἔβγαине ἀπὸ τὸ Λαὸ καὶ ἀπευθυνόταν στὸ Λαὸ. Ἦταν, ὅπως θὰ λέγαμε σήμερα, τὸ λαϊκὸ τραγούδι, ἢ λαϊκὴ ποίηση. Μὲ τὴ διαφορά, ὅτι τὸ σημερινὸ λαϊκὸ τραγούδι δημιουργεῖται ἀπὸ ἐπαγγελματίες συνθέτες - μουσουργοὺς καὶ ἔχει σὰν δέκτη —σὰν ἀντικείμενο— τὸ Λαὸ καὶ ὄχι σὰν δημιουργό. Ἀντίθετα, τὸ παλαιὸ λαϊκὸ τραγούδι, δηλαδή τὸ δημοτικὸ, εἶχε τὸ Λαὸ πρῶτα δημιουργό καὶ μετὰ δέκτη.

Εἶναι γνωστὸ ὅτι ἡ ἀρχαία Ἑλλάδα εἶχε πολλοὺς καὶ μεγάλους ποιητές. Μετὰ τὴν κατάκτησίν της ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους, τὸν ἐπακολούθησαν τὰ Μεσαίωνα καὶ τὴ θάναυση τουρκοκρατία, οἱ ἄνθρωποι τοῦ πνεύματος ἔλλειψαν. Ἐμεινε μόνο ὁ Λαός, ὁ ἀγράμματος Λαός. Ὁ Λαός ὅμως αὐτὸς δὲν ἦταν ὁ οἰοσδήποτε, δὲν ἦταν θάρβαρος, εἶχε εὐγενὴ καταγωγή, εἶχε λεπτότητα αἰσθημάτων, ζοῦσε σ' ἓνα χῶρο πού ἢ λεπτότητα τῆς ψυχῆς καὶ ἢ εὐαισθησία ἀναπτύσσεται ἰδιαίτερα. Μὴ μπορώντας λοιπὸν, λόγω τῆς σκλαβιάς καὶ τῆς ἀγραμματοσύνης, νὰ καλλιεργήσῃ τὴν ἔμφυτη αὐτὴ λεπτότητα καὶ εὐαισθησία του πρὸς ἄλλους τομεῖς, θρῆκε διέξοδο στὴν

ποίησι — στὸ τραγούδι. Μ' αὐτὸ ἔλεγε τὸν πόνο του καὶ μ' αὐτὸ ἀπευθυνόταν στὸν συνάνθρωπό του, στὸν ἄνθρωπο πού τὸν καταλάβαινε, τὸν "Ἕλληνα — τὸ Χριστιανό.

Στάθηκε λοιπὸν ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα ὁ στυλοβάτης τῆς ἐνότητος τοῦ Λαοῦ, τοῦ "Ἔθνους καὶ τοῦ πολιτισμοῦ μας καὶ ὁ κρῖκος πού συνέδεε ὅμοιους ἀνθρώπους καὶ γενεές μετὰ τὸν. Πολὺ περισσότερο ἀναγκαῖο καὶ ὠφέλιμο στάθηκε κατὰ τοὺς μαύρους χρόνους τῆς τουρκοκρατίας, ὅποτε δὲν ἔμεινε ἄλλος δρόμος στὸ ραγιά ἀπὸ τὸ θουνὸ καὶ τὸ τραγούδι.

Κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοὺς γεννήθηκε καὶ ἀναπτύχθηκε ἰδιαίτερα τὸ κλέφτικο τραγούδι — τὸ τραγούδι πού ἀναφερόταν στὰ παθήματα τοῦ σκλαβωμένου Λαοῦ καὶ ἐξυμνοῦσε τὴν παλληκαριὰ πολλῶν παιδιῶν του, πού ἀπαρνήθηκαν τὴν κοινωνικὴ ζωὴ χάριν τῆς ἐλευθερίας τῶν θουνῶν.

Γιὰ τὸ δημοτικὸ τραγούδι καὶ τὸ ρόλο πού ἔπαιξαν στὴν διαμόρφωσίν του τὰ θουνὰ τῆς Ρούμελης, καὶ εἰδικώτερα τῆς Φωκίδας, ἔκαμε ἐξαίρετο λόγο στὸ προηγούμενο τεύχος ὁ καθηγητὴς τοῦ Λυκείου Εὐπαλίου κ. Κων. Ράπτης.

Ἐγὼ θὰ ἤθελα, μὲ τὴν εὐκαιρία τοῦ ἑορταζόμενου ἐφέτος ἔτους τῆς Ἑλληνικῆς παραδόσεως, νὰ ἐπισημάνω στοὺς ὑπεύθυνους τοῦ ἑορτασμοῦ αὐτοῦ, ὅτι ἡ προβολὴ ἐνὸς τέτοιου γεγονότος δὲν γίνεται σήμερα μὲ ἡμιγραμματοσύνη ἢ διστακτικὰς ἀφίσσεσι. Γίνεται μὲ τὰ μαζικὰ μέσα ἐνημερώσεως, δηλαδή μὲ τὴν τηλεόρασι καὶ τὸ ραδιόφωνο. Ἐκτὸς ἂν οἱ ὑπερμοντέρνοι ὑπεύθυ-

νοι τῶν μέσων αὐτῶν δὲν καταδέχονται, ἢ ντρέπονται νὰ κυττάξουν πίσω στὸν πατέρα τους, στὸ χωριό τους, στὶς ρίζες τους καὶ νὰ συμπεριλάβουν στὰ προγράμματά τους δημοτικὸ τραγούδι — γνήσιο δημοτικὸ τραγούδι — παλαιό, βγαλμένο ἀπὸ τὸν ἀνώνυμο λαὸ καὶ ὄχι ἀπὸ ἐπώνυμους ψευδοσυνθέτες — ἐμπόρους τοῦ ἄσματος.

Βέβαια ἡ Ἑλληνικὴ φυλὴ ἔχει πολλὰ παραδοσιακὰ στοιχεῖα νὰ προβάλλει ἀπὸ τὸ ραδιόφωνο καὶ τὴν τηλεόραση, τὶς ἀπαράμιλλες φυσικὲς καλλονὲς τῆς χώρας, τ' ἀνεπανάληπτα ἀριστουργήματα τέχνης τῶν ἀρχαίων τῆς προγόνων, τοὺς σκληροὺς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγῶνες καὶ τοὺς ἥρωές τῆς, τὰ σοφὰ καὶ γραφικὰ ἦθη καὶ ἔθιμα τοῦ τόπου κ.λ.π. Ἀλλὰ τὰ δημοτικὰ τραγούδια — τὰ τραγούδια τῆς φυλῆς καὶ οἱ ἀγῶνες τοῦ Ἔθνους, εἶναι ἡ πιὸ ζωντανὴ παρουσία καὶ προβολή, πού μπορεῖ νὰ κινήσει τὴν προσοχή, νὰ καθηλώσει στοὺς δέκτες ἢ καὶ νὰ ἐνθουσιάσει κάθε θεατὴ καὶ κυρίως τὰ παιδιά.

Ἄν θέλουμε οἱ νέοι μας νὰ μὴν γίνουν νέοι (πολιτισμένοι αὐτὴ τὴ φορά) γεννίτσαροι, πρέπει ἡ Ἑλλάδα νὰ τοὺς δείξει τὶς ἀξίες τῆς. Καὶ ἔχει ἀπὸ αὐτὲς πάρα πολλές. Τὸ γνήσιο δημοτικὸ τραγούδι — μιὰ ἀπὸ αὐτὲς τὶς ἀξίες — δὲν ζητάει χάρη ἀπὸ τοὺς ὑπεύθυνους τοῦ ραδιο-

φώνου καὶ τῆς τηλεοράσεως, ἀπλῶς ζητάει νὰ τοῦ δώσουν τὴ θέση του στὶς ἐκπομπές τους. Ἀπλῶς περιμένει ἀπὸ τοὺς ὑπεύθυνους ν' ἀποβάλουν τὸ πλέγμα τοῦ ξενοθαυμασμοῦ καὶ νὰ τοῦ ἀναγνωρίσουν τὴν παγκόσμια ποιητικὴ ἀξία πού ἔχει.

Τὴν ἀξία αὐτὴ τὴν ἔχουν ἀναγνωρίσει οἱ ξένοι λόγιοι καὶ μουσουργοὶ («ὑπατο δημιούργημα τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας» τὸ χαρακτήρισε ὁ Γκαίτε), ἀκόμη καὶ οἱ λαοὶ πού βρίσκονται σὲ κάποιο ὑψηλὸ πολιτιστικὸ ἐπίπεδο. Δὲν μένει παρὰ νὰ ἐλευθερωθοῦμε καὶ νὰ τὴν ἀναγνωρίσουμε καὶ ἐμεῖς, καὶ προπαντὸς οἱ ἀρμόδιοι τῶν μέσων ἐνημερώσεως πού πρέπει νὰ θάζουν ἀφοβὰ (ὄχι διστακτικὰ καὶ σὲ κρυφὲς ὄρες) στὶς ἐκπομπές τους δημοτικὰ τραγούδια. Ἀλλὰ πρὸς Θεοῦ, ὄχι σύγχρονα ἐπαγγελματικὰ «δημοτικὰ τραγούδια» βγαλμένα ἀπὸ συνθέτες — αὐτὸ τὸ νόθο εἶδος εἶναι ὁ χειρότερος ἐχθρὸς τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ μας. — Παιαία, γνήσια δημοτικὰ τραγούδια, βγαλμένα ἀπὸ τὸν ἀνώνυμο λαό. Καὶ ὄχι μόνο φέτος, ἀλλὰ ὅλα τὰ χρόνια, πάντοτε.

Φέξε μου φεγγαράκι μου
νὰ πάω στὴν ἀγάπη μου
φέξε ψηλὰ καὶ χαμηλὰ
γιατ' ἔχει λάσπες καὶ νερά,
φέξ' ἀπὸ κεῖ, φέξ' ἀπὸ δῶ
γιατ' ἔχω μέρες νὰ τὴ δῶ.

Μᾶς εἶναι εὐπρόσδεκτες τόσο οἱ συνεργασίες σὲ θέματα πού ἐξυπηρετοῦν τοὺς σκοποὺς τῆς Ἑταιρείας, ὅσο καὶ ἡ διατύπωση ὁποιασδήποτε κριτικῆς, οἱ ὑποδείξεις σας γιὰ τὶς ἐλλείψεις μας καὶ γενικὰ ὅτι μπορεῖ νὰ συμβάλει στὴν καλλιτέρευση τοῦ περιοδικοῦ μας.

ΤΟ ΔΑΣΟΣ ΚΑΙ Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ

Είκοστός αιών. Αιών πετρελαίου. Πυρηνική εποχή. Κατάκτηση του διαστήματος. Ο άνθρωπος έφτασε στη Σελήνη. Ρύπανση και μόλυνση του περιβάλλοντος. Περιβαλλοντολογία. Και τόσες άλλες, ακόμη, καινούργιες λέξεις και έννοιες που πλούτισαν το λεξιλόγιο κάθε ανθρώπου, μορφωμένου ή μή, και που επαναλαμβάνονται κατά κόρον, καθημερινώς.

Είναι όμως, τουλάχιστον, παράξενο να διαπιστώνεις ότι ο άνθρωπος, που κατέκτησε το διάστημα και έφθασε στη Σελήνη — προχωρεί τώρα διά τους έτι άπομακρυσμένους πλανήτες — δεν έχει ανακαλύψει τη φύση μέσα στην όποια ζει.

Τη λέξη «δάσος» την άκούμε, δυστυχώς, μόνο κάθε φορά που ή πυρκαϊά άποτεφρώνει χιλιάδες δένδρα ή την 21 Μαρτίου, κάθε χρόνο, που καθιερώθηκε ως ήμέρα Δασοπονίας! Έννοείται ότι το ένδιαφέρον μας διαρκεί όσο ή πυρκαϊά και τελειώνει μόλις λεχθούν τα τελευταία λόγια του όμιλητή, γραμμένα πολλές φορές άπό άλλον, της ήμέρας της Δασοπονίας.

Κι' όμως, άν μās ήταν δυνατόν ν' άντιληφθούμε τη βαθύτερη έννοια της παληάς δοξασίας: «όποιος φυτέψει χίλια δένδρα πάει στον Παράδεισο», τότε θα συνειδητοποιούσαμε τον ευεργετικό ρόλο του δάσους στη ζωή μας και θα το θεωρούσαμε όχι θέβαια ως θεότητα, όπως οί άρχαίοι λαοί, αλλά ως θεϊον δώνον. Και τουτο γιατί ο τόπος

που διαθέτει άφθονα δάση είναι, πράγματι, τόπος εύλογημένος.

Πρίν όμως συνεχίσουμε, θεωρούμε σκόπιμο να διευκρινήσουμε μερικούς όρους:

Λέγοντας «φυσικό περιβάλλον», έννοούμε ότι δημιούργησε γύρω μας ή φύση με τον αυτορρυθμιζόμενο μηχανισμό της σοφίας της. Η άτμόσφαιρα δηλ. το έδαφος, το νερό, οί φυτικοί και ζωικοί οργανισμοί άποτελούν το φυσικό περιβάλλον.

Λέγοντας «δάσος» έννοούμε πληθος δένδρων που φύονται σε μιá μεγάλη έδαφική έκταση και που συνυπάρχουν με άλλα φυτά (θάμνους, πόα) και ζώα και που ή άλληλεπίδρασή τους όπως και ή επίδρασή τους στο περιβάλλον δημιουργεί ιδιαίτερη μορφή και προσδίδει στην έκταση αυτή ιδιαίτερο βιοτικό περιβάλλον. Το δάσος δηλ. είναι μιá βιοκοινωνία φυτών και ζώων, στην όποια προέχουν οί φυτικοί οργανισμοί και μεταξύ αυτών τα δένδρα, τα όποια κυριαρχούν, κατά κανόνα, στον χώρο, άπ' το βαθύτερο στρώμα έδάφους μέχρι την άτμόσφαιρα και εις ο ύψος φθάνουν οί κορυφές τους.

Με όλα τουτα ύπ' όψη μας, εύκολα έννοούμε τις θεμελιώδεις χρησιμότητες του δάσους, που είναι:

α) Κλιματική επίδραση και προστατευτική τοιαύτη στο έδαφος και στο νερό.

β) Παραγωγή ξυλείας και δασικών προϊόντων και

γ) Άλλες, έμμέσες, ωφέλειες.

Είναι αποδεδειγμένο ότι όπου υπάρχουν έκτεταμένα δάση τὸ κλίμα είναι εὐνοϊκώτερο γιὰ τὸν ἄνθρωπο. Ὡς παράδειγμα ἀναφέρεται ἡ περιοχή Καβάλας ὅπου, μετὰ τὶς τελευταῖες ἀναδασώσεις, παρατηρήθηκε ὅτι τὸ μὲν καλοκαίρι ἔγινε κατὰ 4—5 βαθμοὺς δροσερώτερο, ὁ δὲ χειμῶνας κατὰ 2—3 βαθμοὺς θερμότερος.

Ἡ προστατευτικὴ ἐπίδραση τοῦ δάσους ἐκτείνεται πολὺ πέραν τῆς ἐκτάσεώς του καὶ εἶναι πραγματικὰ ἀνεκτίμητη. Προστατεύει τὸ ἔδαφος, ἰδίως, τῶν ὄρεινῶν περιοχῶν, συγκρατώντας τὸ χῶμα στὴ θέση του, παρεμποδίζει τὴν ὀρυκτικὴ ἐπιφανειακὴ ροὴ τῶν νερῶν τῆς βροχῆς καὶ τὸ σχηματισμὸ χεϊμάρρων, πού τόσες καταστροφές προκαλοῦν, βοηθᾷ στὴν ἀπορρόφηση τούτου καὶ τὴν ἐναποθήκευσή του σὲ ὑπόγειους χώρους ἀπ' ὅπου ἀποδίδεται, μὲ τὴ μορφή πηγῶν ἢ ἀντλήσεων γιὰ ὕδρευση καὶ ἄρδευση.

Ὡς ἐνδεικτικὸ τοῦ μεγέθους τῶν καταστροφῶν πού προκαλοῦν οἱ χεῖμαρροι — καὶ χεῖμαρροι ὑπάρχουν ὅπου δὲν ὑπάρχουν δάση — ἀναφέρουμε ὅτι, σύμφωνα μὲ στοιχεῖα τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας, ἡ μὲν ὑλικὴ ζημία ἀνέρχεται στὴ χώρα μας σὲ 2,5 δισεκατομμύρια δρχ. — ἐδῶ δὲν ὑπολογίζεται ἡ ἀξία τῶν ...ἀνθρωπίνων ὑπάρξεων πού χάνονται — ἐνῶ, ταυτόχρονα, λόγω τῆς διαθρώσεως καὶ ἐκπλύσεως χάνεται πολὺτιμο ὄρεινὸ ἔδαφος, ἀνερχόμενο σὲ 750.000.000μ² κάθε εἰκοσαετία. Ἡ ἐπίπτωση ἀπ' τὴν ἀπώλεια τούτη στὴ δόμηση τοῦ πληθυσμοῦ καὶ στὸ εἰσόδημά του εἶναι πασιφανής.

Μεγάλες εἶναι, ἀκόμη, οἱ οικονομικὲς ὠφέλειες πού παρέχει τὸ δάσος. Ἡ παραγωγή κάθε μορφῆς ξυλείας καὶ δασικῶν προϊόντων εἶναι ἡ βασικὴ παροχὴ του. Βιοτεχνίες, ὅπως τὰ πριστήρια, βιομηχανίες ξυλείας, χάρτου, τεχνητῆς μέταξας, μοριοσανίδων, ἰνισανίδων, καπλαμάδων, κόντρα - πλακέ, φελλοῦ, ρητίνης, δασικῶν ὑλῶν καὶ τόσες ἄλλες, ἀπ' τὸ δάσος ἀρύονται τὴν πρώτη ὑλῆ. Ἀπ' αὐτὸ προέρχονται ἀκόμη, οἱ γιὰ κάθε χρῆση στυλοῦ — τουλάχιστον μέχρι σήμερα, — ἡ ξυλεία ὑποστηλώσεων, οἱ στρωτήρες τῶν σιδηροτροχιῶν, τὰ καυσόξυλα, τὰ ξυλοκάρβουνα καὶ πολλὰ ἄλλα. Χιλιάδες εἶναι οἱ ἄνθρωποι πού ἀπασχολοῦνται μὲ τὴν παραγωγή καὶ τὴν ἐπεξεργασία τῶν δασικῶν προϊόντων καὶ τεράστια εἶναι ἡ συμβολὴ τοῦ δάσους στὴν ἐθνικὴ οἰκονομία κάθε χώρας.

Ἄλλὰ καὶ οἱ ἔμμεσες ὠφέλειες τοῦ δάσους δὲν εἶναι μικρότερας σημασίας. Ἄν ἀναλογισθοῦμε ὅτι ἓνα δάσος ἐκτάσεως 1.000 στρεμμάτων συγκρατεῖ κάθε χρόνο 30 — 70 τόννους σκόνης καὶ ἀδρανοποιεῖ 50 — 70 τόννους διοξειδίου τοῦ ἀνθρακός, ἀπελευθερώνοντας συγχρόνως 18—20 τόννους ὀξυγόνου, οὐσίας λίαν ἀπαραιτήτου διὰ τὴν ζωὴν, τότε θὰ ἐννοήσουμε διατὶ τὰ δάση ἀποτελοῦν θαυμάσια φίλτρα κατὰ τῆς μόλυνσεως τῆς ἀτμοσφαιρας, πού τόσο ἐπικινδύνως ἐξαπλοῦται τὰ τελευταῖα χρόνια, καὶ πού κανένα τεχνικὸ μέσο δὲν μπόρεσε μέχρι στιγμῆς, νὰ τὴν ἐξουδετερώσει.

Ἡ παρεχομένη ἀπ' τὸ δάσος συνεχῆς προστασία, ἡ συντήρηση ἀπ' αὐτὸ πηγῶν καὶ ἡ προσφορὰ ἀφθό-

νου τροφής είτε με τή μορφή καρπών, είτε φυλλωμάτων, είτε χλόης, δημιουργούν τις προϋποθέσεις για τήν άνετη διαβίωση και συνεχή πολλαπλασιασμό θηραμάτων αλλά και τής πανίδος του τόπου, γενικώς, που εύρισκε σ' αυτό άσφαλές καταφύγιο.

Στις έμμεσες ώφέλειες του δάσους πρέπει να προστεθή και ή άπαλλαγή άπ' τόν άγχος και ή ψυχική εύφορία που χαρίζει σ' όσους τόν επισκέπτονται. Ποιός έζησε σ' αυτό, έστω και για λίγο, και δέν ξνοιωσε μιá τρομερή εύφορία που, κυριολεκτικά, τόν ανανεώνει;

Όλον όμως αυτόν, τόν άμετρο πλούτο, που ή φύση μάς χάρισε, ό άνθρωπος, άπ' τά πρώτα του θήματα, θάλθηκε, άσυλλόγιστα, να τόν καταστρέψει. Τά δάση καταστρέφονται, άνέκαθεν, με πραγματική μανία και με άφθονία μέσων, ώστε σήμερα ή δασοκάλυψη στη χώρα μας ν' άνέρχεται μόνο σε 19,5% τής έπιφανείας της. (Τό 1822 έφθανε τά 48%). Εύκολονόητες είναι οι έπιπτώσεις ειδικά στην οικονομία τής χώρας μας τόσο άπ' τις προκαλούμενες ζημιές όσο και άπ' τήν εισαγωγή δασικών προϊόντων.

Ός αίτια τής μειώσεως τών ελληνικών δασών θεωρούνται ή κτηνοτροφία (ή γίδια), ή άλόγιστος και άνεξέλεγκτη ύλοτομία, οι πυρκαϊές, οι έκχερσώσεις, οι οικόπεδοποιήσεις. Τελευταία στην περιοχή μας, προστέθηκε και ή έπιφανειακή έξόρυξη. θωξίτη.

Όλα τά αίτια έχουν, όπως διαπιστοῦται ως άφετηρία τόν άνθρωπο και γι' αυτό, εύλογα, ανακῦ-

πτει τόν έρώτημα: Ποῦ πάμε; Μέχρι πότε θά άνοίγουμε τόν τάφο μας; Πώς πρέπει ν' άντιδράσουμε;

Πολλά πρέπει, και φυσικά μπορούν, να γίνουν. Τό κράτος, κατά τά τελευταία χρόνια, διαθέτει για τόν σκοπό αυτό σημαντικά ποσά, και άναπτύσσει σημαντική δραστηριότητα. Τό έπιτευχθέν έργον είναι άξιόλογον αλλά δέν άρκει. Είναι άπόλυτη άνάγκη να διευρυνθή. Πρέπει να θεσπισθή αυστηρότερη νομοθεσία και βαρύτατες ποινές για όσους δέν σέβονται τόν δάσος αλλά τόν καταστρέφουν. Πρέπει δέ, εκ παραλλήλου, να αναληφθή προσπάθεια εύρυτάτης διαφωτίσεως του λαού επί τής σημασίας του δάσους, ή όποία ν' αρχίζει άπ' τόν δημοτικό σχολείο. Στην άδολη παιδική ψυχή πρέπει να έμφυσηθή ή αγάπη για τόν δάσος και τή φύση γενικότερα.

Πρέπει ν' αναληφθή συστηματική έκστρατεία υπέρ τής διασώσεως, αλλά και τής έπεκτάσεως, του πρασίνου και όλοι, διδάσκαλοι, ιερείς, δημοσιογράφοι, καλλιτέχνες, έπιστήμονες, υπάλληλοι, πρέπει να γίνουν άπόστολοι, πρωτοπόροι, σταυροφόροι τής ιδέας του δάσους. Έτσι θ' άπομονωθούν οι άσυνείδητοι καταστροφείς τών δασών και θά διασωθή τόσο ή χλωρίδα όσο και ή πανίδα, και κατ' έπέκτασιν τόν φυσικό μας περιβάλλον.

Η άνάγκη να πρασινίσουν τά ελληνικά θουνά και ν' άποκτήσουν και πάλι στόν αισθητικό και οικονομικό θησαυρό, που χρόνια άμάθειας τούς κατέστρεψαν, είναι έπιτακτική.

ΓΕΝΙΚΟ—ς

'Απ' τὴ δραστηριότητα τῆς 'Εταιρείας

'Ανταποκρινόμενοι στὴ σχετικὴ ἔκκληση τῆς 'Εταιρείας, οἱ παρακάτω συμπατριῶτες μας, ἔστειλαν διάφορα ποσά:

Νικόλαος Δημητρίου, Ἀθήνα, εἰς μνήμην τῶν γονέων του	δρχ. 1.500
'Αρχιμανδρίτης Θεοδ. Σαββερῆς, Ἀμφισσα, ἐνίσχυση τῆς Ε.Φ.Μ.	δρχ. 1.000
'Ιερεὺς Ἰωάννης Παναγιωτάκης, Δροσοχώρι,	δρχ. 300
Πέτρος Θέμελης, ἀρχαιολόγος, Δελφοί	δρχ. 1.000
Ἕνας συμπατριώτης	δρχ. 500
Παναγιώτης Ποντίκης, εἰς μνήμην πατρός του Ἀθανασίου	δρχ. 1.000
Δημήτριος Π. Μπούγας, Γραβιά, ἐνίσχυση Ε.Φ.Μ.	δρχ. 500
'Ιωάννης Μάνδαλος, Ἀθήνα ἐνίσχυση Ε.Φ.Μ.	δρχ. 500
Θεμιστοκλῆς Κονίτσας, Ἀθήνα, ἐνίσχυση Ε.Φ.Μ.	δρχ. 1.000
Γεώργιος Χασιακός, Ἀθήνα, ἐνίσχυση Ε.Φ.Μ.	δρχ. 1.000
Ε.Γ.Σ. Ἀμφίσσης ἐνίσχυση Ε.Φ.Μ.	δρχ. 2.000
Κοινότητα Ἐλαιῶνος » »	δρχ. 1.000
Κοινότητα Σερνικακίου » »	δρχ. 1.000
Κοινότητα Γαλαξειδίου » »	δρχ. 2.000
Κοινότητα Δεσφίνας » »	δρχ. 2.000

Ἡ 'Εταιρεία εὐχαριστεῖ θερμὰ ὅλους.

Συμπατριώτη,

Ὅπου καὶ ἂν γεννήθηκες, εἴτε στὴ Δωρίδα εἴτε στὴν Παρνασσίδα, ὅπου καὶ ἂν διαμένεις, εἴτε στὴ Φωκίδα εἴτε ἔξω ἀπ' αὐτή, πρέπει νὰ συνειδητοποιήσεις πῶς τὸ «Λαογραφικὸ Μουσεῖο Φωκίδας» εἶναι τὸ μουσεῖο τοῦ τόπου σου, μουσεῖο δικό σου. Βοήθησέ το μ' ὅποιο τρόπο μπορεῖς. Καὶ μὴν ξεχνᾶς πῶς κάθε παλιὸ ἀντικείμενο, εἴτε ξεχασμένο στὸ ὑπόγειο εἴτε τακτοποιημένο στὸ σπῆτι σου, ἔχει μιὰ θέση στὸ Μουσεῖο.

Ἐπιτρέπεται ἡ μερική ἢ ὀλική ἀναδημοσίευση τῶν κειμένων, μετὰ τὴν
προϋπόθεση νὰ γίνεταί μνεία τοῦ περιοδικοῦ, ὅπου πρωτοδημοσιεύθηκε
καὶ νὰ δημοσιεύεται ὁ πρόλογος ἢ τὸ σχόλιο τῆς συντάξεως, ἂν ὑπάρχει.

ΔΙΑΝΕΜΕΤΑΙ ΔΩΡΕΑΝ